

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

Fenomén současného tetování a piercingu z hlediska rituálního chování

Diplomová práce

Autor: Bc. Klára Jersáková

Vedoucí práce: Mgr. Alena Kajanová, PhD.

2010

ABSTRACT

Tattoos and piercings are modern trends in the present time. Society still has prejudice against people who have tattoos because being tattooed was description only applied to offenders in the past. I'll try to change that point of view about tattoos and people with piercing in my thesis.

I'll concentrate on explaining the concepts of tattoos and piercing within a historical context and then I'll gradually progress towards understanding these phenomena into their present day forms. Consequently, I'll explain the concepts of ritual partly from an anthropological and also partly from a psychological point of view, as well as the current meaning for society and how this affects the individual. The most important point of this thesis is to explain if it is possible to comprehend tattooing and piercing as curative behaviour within the present postmodern society.

The target of thesis is analyse the motivational factors for tattooing and piercing by identifying and analysing the ritual aspect of today's phenomenon of tattooing and piercing, with a point of view towards the absence of ritual within the present postmodern society.

I have used the qualitative investigative method with the help of a structured interview with a specific target group and I've also used observation, as a research method. Furthermore, I have used a second type of updated analysis (found in literature). The main target is the composite of a person who is tattooed and pierced; as opposed to the minimum prerequisite for this procedure which are having at least two tattoos or two piercings per individual. The additional file contains information of those tattooed people or by the people who do the piercing.

The research questions regard the qualitative character of the development and have been determined based upon the results that are evident for some people that a tattoo symbolizes the kind of personal expression. On the contrary, piercing is largely done just as a fashion statement. Tattooing and piercing are on the rise independently from the escape of an individual life period and it means that they doesn't pose medical

problems. The large significance presents the choice of motives, which are the main factors of the respondents for the further motivation for an additional tattoo or piercing.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci na téma „*Fenomén současného tetování a piercingu z hlediska rituálního chování*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách, v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce Mgr. Aleně Kajanové PhD. za trpělivé vedení, za nápady, podněty a přínosné konzultace. Dále bych chtěla poděkovat všem osobám, které mají tetování či piercing, a kteří souhlasili s rozhovorem, poskytli mi své odpovědi, a tím přispěli k vypracování této diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 SOUČASNÝ STAV.....	10
1.1 Zdobení těla.....	10
1.2 Definice tetování.....	10
1.2.1 Historie tetování.....	11
1.3 Definice piercingu.....	18
1.3.1 Historie piercingu.....	19
1.4 Druhy zdobení těla.....	21
1.4.1 Úpravy hlavy.....	21
1.4.2 Úpravy genitálií.....	22
1.4.3 Úprava trupu a končetin.....	23
1.4.4 Úpravy pokožky.....	23
1.4.5 Moderní bodyart.....	24
1.5 Funkce a symbolika tetování.....	25
1.5.1 Funkce rituální.....	25
1.5.2 Funkce esteticko-erotická.....	26
1.5.3 Funkce magicko-náboženská.....	27
1.5.4 Funkce léčebně-preventivní.....	28
1.5.5 Funkce komunikační a identifikační.....	29
1.5.6 Funkce sociálně-skupinová.....	30
1.5.7 Funkce statutárně-hierarchická.....	31
1.5.8 Funkce individualizační.....	32
1.6 Rituály.....	33
1.6.1 Význam rituálů.....	35
1.6.2 Rituály v moderní době.....	37
1.6.3 Modern primitives.....	41
1.6.4 Význam rituálu pro společnost.....	41
1.7 Motivace.....	43
2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY.....	47

2.1	<i>Cíl práce</i>	47
2.2	<i>Výzkumné otázky</i>	47
3	METODIKA	48
3.1	<i>Strategie výzkumu – kvalitativní výzkum</i>	48
3.2	<i>Výzkumný vzorek</i>	48
3.3	<i>Realizace výzkumu</i>	49
3.4	<i>Technika sběru dat</i>	49
3.5	<i>Scénář rozhovoru</i>	49
4	VÝSLEDKY	51
4.1	<i>Výsledky základního cílového souboru tetovaných/piercingovaných</i>	51
4.1.1	<i>Obecné údaje</i>	51
4.1.2	<i>Identifikační otázky</i>	51
4.1.3	<i>Identifikace tetování a piercingu</i>	52
4.1.4	<i>Tetování a piercing jako rituál u respondentů</i>	52
4.1.4.1	<i>Tetování jako rituál nebo ozdoba</i>	52
4.1.4.2	<i>Piercing jako rituál nebo ozdoba</i>	53
4.1.5	<i>Proces tetování jako rituál u respondentů</i>	54
4.1.6	<i>Specifické životní etapy, kdy tetování/piercing vznikalo</i>	55
4.1.6.1	<i>Specifické životní etapy, kdy vznikalo tetování</i>	55
4.1.6.2	<i>Specifické životní etapy, kdy vznikal piercing</i>	56
4.1.7	<i>Význam motivů tetování pro respondenty</i>	56
4.1.7.1	<i>Výběr motivů</i>	57
4.1.7.2	<i>Kategorie motivů</i>	57
4.1.7.3	<i>Význam motivů</i>	58
4.2	<i>Výsledky doplňkového souboru</i>	63
4.2.1	<i>Obecné údaje</i>	63
4.2.2	<i>Identifikační otázky</i>	63
4.2.3	<i>Motivy z pohledu tatérů</i>	64
4.2.4	<i>Tetování jako rituál z pohledu doplňkového souboru</i>	65
5	DISKUZE	67

6	ZÁVĚR	79
7	KLÍČOVÁ SLOVA.....	81
8	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	82
9	PŘÍLOHY	87

ÚVOD

Diplomovou práci na téma Fenomén současného tetování a piercingu z hlediska rituálního chování jsem si vybrala z několika důvodů.

V první řadě se domnívám, že tetování a piercing jsou fenomény dnešní doby. Bortí se předsudky o tetování jakožto symbolu delikventní subkultury či nálepky trestance. Naopak tetování je v současnosti módní záležitostí, která zdobí každého svého nositele. Lze ho chápat jako umění, zároveň i jako sdělení.

Dalším důvodem vybrání tohoto tématu je fakt, že tetování bylo od pradávna bráno z hlediska rituálního chování. V dnešní postmoderní době se ale tento prvek vytratil. Zajímalo mě, zda lidé, kteří na sobě mají více než 2 tetování, vnímají tetování pouze jako ozdobný prvek na jejich těle, nebo zda v něm vidí jistý rituál nebo osobní význam.

V neposlední řadě mě tetování fascinuje. Dokáže zaujmout na první pohled. Co se ale skrývá za jednotlivými tetováními, vědí zřejmě jen nositelé sami.

Pomocí této práce jsem se pokusila poodkrýt, zda v dnešní době jsou pro určité osoby tetování a piercing vnímány i z hlediska rituálu, osobního významu či jen jako módní trend. Pochopit jednání a motivaci osob, kteří si tetování nebo piercing nechávají aplikovat. Dále zjistit a objasnit, kde se nechávají inspirovat náměty pro své tatuáže a co pro ně jednotlivé motivy znamenají. V této souvislosti bych ráda poukázala a následně i vyvrátila některé mýty tradující se o existenci tetování, jež mají spojitost s delikventními subkulturami.

Smyslem této práce je získání poznatků přímo od osob, které mají více než 2 tetování nebo piercingy a jejich následné zpracování a interpretování. Tato data by mohla sloužit k rozšíření informací o rituálním chování či jako studijní materiál z důvodu přímých výpovědí od konkrétních osob, jež svou otevřeností obohacují tematiku tetování a piercingu.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 *Zdobení těla*

Jednou z typických vlastností odlišující člověka od zvířete, je touha líbit se. „Zkrášlování těla k účelům sexuálním, útočným nebo společenským je u nahé opice rozšířený jev.... Zdá se, že tetování, holení, vytrhování chlupů, stříhání nehtů, provrtávání uší a primitivnější formy ozdobného zjizvování mají původ v prostých upravovacích činnostech“ (Morris, 1971, s. 123).

Tetování, jedinečný způsob tělesného zdobení neboli bodyart, není jediným postupem, jakým se lidé v průběhu dějin dotvářeli a dotvářejí: malování, jizvení, mutilace a nepřeberné množství šperků a jiných doplňků je více než přesvědčivým svědectvím (Rychlík, 2005).

Tyto kosmetické úpravy neslouží jen k estetickým účelům, ale i záměrům magickým, rituálním, hygienickým, odlišují kmenovou příslušnost, sociální stratifikaci společenství, ovlivňují sexuální přitažlivost apod. Různé druhy zdobení těla je prováděno v podstatě ve všech známých kulturách a společnostech, jedná se o lidskou univerzálii (Rychlík, 2003).

1.2 *Definice tetování*

„Pojem tetování (z německého táttowierung, z anglického tattooing, francouzského tatouage) pochází z tahitského tatau, což znamená něco označit, poznamenat. Rozumíme jím mechanické vpravování nerozpustných barviv do hlubších vrstev pokožky“ (Velkoborský, 1966, s. 563).

V příručním slovníku naučném je tetování definováno jako „zdobení lidské kůže barevnými vpichy nebo řezy. U přírodních národů se provádí tetování jizvové a to vypalováním nebo opětným nařezáváním kůže. Dodnes je jizvové tetování zachováno např. u afrických trpaslíků, Pygmejů. Barevné tetování se získává vypichováním

různých ornamentů do kůže a vtíráním barvy, nejčastěji tuše, do místa vpichu. Po vyhojení prosvítá barva na povrch modře“ (Příruční slovník naučný, 1967, s. 492).

Encyclopaedia Britannica definuje tetování jako: „Stálou a neodstranitelnou kresbu či ornament vytvořený na těle vpravením barviva pod kůži nositele. Někdy se termín úzce vztahuje k záměrnému vytváření jizev (cikatrizace = skarifikace)“ (Encyclopaedia Britannica, 1991/92, s. 578).

Oproti těmto definicím ale nalezneme i naprosto odlišné. Podle Edmonda Locarda je tetování „jediná forma umění, která jako materiálu využívá lidské tkáně, a proto se jedná o nejušlechtlejší umění ze všech“ (Gilbert, 2001, kap. I).

1.2.1 Historie tetování

„Historie tetování sahá hluboko k počátkům vývoje lidské společnosti. Setkáváme se s ním v pravěku, nacházíme u starověkých národů, ve středověku, v novověku i v době současné. Tak jako není vývoj tetování časově omezen, tak není ani záležitostí jednoho národa, země nebo světadílu. Tak jako se v průběhu vývoje lidské společnosti měnila funkce tetování, tak prošly bohatým vývojem i náměty tetování a technické prostředky jejich provedení. Náměty byly pochopitelně ovlivňovány funkcí, kterou měla tetováž plnit. Nesmírně bohatá rozmanitost v obsahu tetování postupovala od nejjednodušších geometrických útvarů až k obrazům často značné umělecké dokonalosti, dokazující vysokou výtvarnou schopnost, estetický cit a vtipnost tatuéra“ (Velkoborský, 1966, s. 563).

Tetování bylo známo patrně již v pravěku. V jeskyních západní Evropy se dochovaly kameny k mletí barevných hlinek, používaných nejspíše k tomuto účelu. Objevy hliněných sošek s vyrytými ornamenty na těle z mladší doby kamenné, jsou dalším důkazem (Křížová, 1996).

Před 9 lety byl učiněn velkolepý archeologický nález, který je datován do období neolitu. V rakouských Alpách byl objeven zmrzlý muž ve věku 36-40 let, jenž byl zhruba 5 300 let ukryt v ledu. Jeho pokožka byla porůznu tetována. Toto tetování bylo

pravděpodobně realizováno bodovými doteky rozžhaveným kusem oharku nebo rozpáleným kamenem. Na jeho těle byl objeven kříž, který se nacházel pod pravým kolenem, dále rovnoběžné čárové skupiny na zádech a nakonec tmavé čárové soubory na chodidlech. Účel této tatuáže není zcela znám, nejspíše ale mohlo jít o známku příslušnosti k určité skupině lidí tehdejší společnosti (Křížová, 1996).

Mnohými historiky a nadšenci pro tetování je za kolébku tetování považován starověký Egypt. Egypt díky svému umění mumifikace a konzervace dovolil zachovat tetování na těle mrtvých dodnes (Vrbecká, 2006).

Jednou z nejstarších žen s tetováním na těle je egyptská kněžka bohyně Hathor pocházející z let 2000 př. n. l. Na jejím těle se nacházelo tetování v podobě podélných čar na rukou a stehnech. V oblasti podbřišku elipsa ztvárněná z malých teček (Vrbecká, 2006).

„Důvody vedoucí k tetování byly podle Zellera jednak estetické, jednak společenské a kultovně magické. Tatuáž sloužila jako znak kmenové příslušnosti nebo důstojnosti, označení pohlavní dospělosti (iniciace), nižších společenských vrstev, jako ochrana před démony, kouzly a nemocemi a mnohdy jako náhrada oděvů a šperků“ (Křížová, 1996, s. 9).

Tetování měla i žena, která zemřela před 2400 lety. Bohatě zdobené tetování měla na rukou a pažích v podobě jelenů, mystických zvířat nebo květin (Zrůstová, 2008).

Zrůstová říká: „se vznikem antropologických teorií na počátku 19. století vznikalo mnoho názorů a teorií na šíření kulturních prvků. Evolucionismus¹ se v antropologii zabýval převážně vnějšími projevy kultur. Tetování považovali za součást lidského vývoje, jeho rozšíření v každé kultuře odpovídalo výsledku samostatného stupně vývoje. Pod vlivem této teorie bylo tetování popisováno jako

¹ Evolucionismus jeden z nevlivnějších hnutí druhé poloviny 19. století, největšího vlivu zaznamenal v antropologii. Vývoj je zde vnímán jako proces časem postupujícího zdokonalování lidstva, neboť lidstvu vládla „psychická jednota lidstva“. Kulturní vývoj pak lze rozdělit do rozličných evolučních stádií. L.H.Morgan ve své práci *Pravěká společnost* z roku 1881 rozčlenil rozvoj lidstva do tří stádií: divoštství – barbarství – civilizace. Samostatná stádia byla nahromaděná zkušeností v dopadu objevů a vynálezů, kterými lidé zabezpečují uspokojování svých nezbytností (Soukup, 2000).

metoda „zakrývání či odění“, obyvatelé Samoi, kteří se tetovali od pasu ke kolenům, tak podle evolucionistů nosili tmavomodré kalhoty. Jiní autoři považovali rozšířenost tetování za důsledek střetu kultur. Difuzionismus² na rozdíl od evolucionismu však vnímal kulturní změnu nikoli jako vývojovou změnu uvnitř dané kultury, ale jako změnu danou zvenčí. Migrace jednotlivých etnik zapříčinila difúzi jednotlivých kulturních prvků. Kultura, která se střetla s touto praktikou, si ji podle vlastních potřeb upravila a v rámci akulturace³“ (Zrůstová, 2008, s. 15).

E. Durkheim ve své knize *Elementární formy náboženského života* vyslovil teorii totemismu. Základem bylo ustanovení náboženství jako přímého důsledku společenského života. Náboženství upevňuje soudržnost společenství a to pomocí víry všech členů, která se projevuje během společných rituálů. Podle tohoto autora je společenský život, zároveň i náboženský, možný jen díky rozměrnému symbolickému systému. Jedním z bazálních symbolů, které jsou materiálními obrazy totému⁴, který se musel objevit okamžitě nad jakýmkoliv uvažováním a reflexi, je nepochybně tetování. Tato praktika vzniká víceméně spontánně, jakým jiným způsobem ztvárnit spojitost s pradávným předkem, nežli si ho nechat znázornit na vlastním těle. Nejsnadnějším způsobem, jakým vyjádřit příslušnost k určité skupině, je označkovat se stejným symbolem, na kterém se shodla celá skupina. Pouhý symbol poté nemusí tvořit konkrétní obrazec, stačí, aby ho ostatní příslušníci skupiny rozpoznali. Tento symbol nepředstavuje určitý předmět, ale zobrazuje fakt, že konkrétní skupina žije podle stejného vzorce (Zrůstová, 2008).

² Dle Zrůstové je difuzionismus „další z antropologických teorií kultury, která přímo reagovala na evolucionismus. Nejvýznamnějším představitelem této teorie byl Franz Boas. Difuzionismus je studium kultury v prostoru, migrace jednotlivých etnik způsobuje difúzi jednotlivých kulturních prvků“ (Zrůstová, 2008, s. 15).

³ Akulturace je kulturní změna, jež je zapříčiněna přímým a dlouhodobým kontaktem mezi společnostmi (Murphy, 2004).

⁴ Zrůstová definuje totem jako: “objekt (živý a neživý), vůči kterému mají členové určité skupiny symbolický a mystický vztah a nímž spojují své jméno. Totem bývá považován za pradávného předka. Totem je i znak mnohokrát znázorňovaný“ (Zrůstová, 2008, s. 16).

Durkheim byl předchůdce funkcionalismu⁵ a jedním ze zakladatelů sociologie, jednotlivé složky každé kultury má své funkční místo ve společnosti. V totemistické teorii je tetování materiální reprezentací jednotné víry v totem, a tím udržuje společnost pohromadě. U primitivních národů je tetování vždy propojeno v širším kontextu určité kultury a jen ojediněle ho lze studovat odděleně. Z tohoto hlediska bylo zkoumáno v rámci rodiny, iniciačních rituálů, náboženství, válečnictví a podobně. Tyto teorie se mohou lišit ve svých východiscích, ale zvyrazňují podstatu tetování jako sdílené, společensky důležité praktiky, které jsou v přímém kontaktu s ostatními složkami společnosti (Zrůstová, 2008).

Moderní tetování je natolik oblíbené, protože dnešní moderní společnost postrádá rituály, tetování je tak označováno za jistý druh fetišismu. Nedostatek zážitků se vyplňuje materiálními a viditelnými statky. Duševní neuspokojenost, znuděnost, či dokonce prázdnota je nahrazena vyplněním těla obrazem (Rychlík, 2005).

Počátkem 18. století proniká tetování do Evropy, kdy techniku tetování Cookovi námořníci přivezli po objevu některých ostrovů v Polynésii. První tetovaný ostrovan byl v Londýně ukázán roku 1691. Od těch dob se tetování šířilo nejprve u mužů určitých vrstev (námořníci, vojáci, řemeslníci apod.). Sloužilo nejen k ozdobě, ale i k označení cechů a řemesel, k jednodušší identifikaci daných vlastností a jedinců (označení vězňů, do roku 1879 tetování písmeno D označovalo v armádě dezertéry, B, C – vojáky se špatným charakterem, označení krevní skupiny apod.) (Křížová, 1996). Zatímco tetování z Polynésie je velmi abstraktní a dekorativní, typické evropské tetování je oproti tomu velmi konkrétní a typografické, sloužící především k identifikaci (Grogerová, 1997).

⁵ Zrůstová definuje funkcionalismus jako: „kulturní teorií, která předpokládá funkcionální jednotu společnosti, každý sociokulturní jev má v dané společnosti jasný účel, tedy podporuje uspokojování potřeb a je základem institucí. Hlavní představiteli britské sociální antropologie byl B. K. Malinowski a A.R.Radcliffe-Brown. Oba antropologové přikládali velký význam intenzivnímu terénnímu výzkumu“ (Zrůstová, 2008, s. 17).

Na přelomu 19. a 20. století se tetování rozšířilo jako módní záležitost i mezi ženy, zejména v Anglii a Paříži. Legislativně tu muselo být uzákoněno zákaz tetování u žen mladších 21 let (Křížová, 1996).

Do dějin 20. století je potřeba zahrnout i tetování v koncentračních táborech. Do této kategorie zrudností se řadí nejen čísla vězňů na pažích, ale i hyenismus manželky velitele tábora Buchenwald Ilse Kochové, která si s radostí vybírala vězně s marockým nebo čínským tetováním, posléze je posílala do plynových komor, aby si poté z jejich kůží nechávala vyhotovit různé předměty (peněženky, lampy, kabelky apod.). Celoživotní značka na těle měla dopad i na mnohé příslušníky jednotek SS. Typickým tetováním pro ně byly blesky na rameni nebo v podpaží, zároveň i krevní skupina, která měla dokazovat jejich výjimečnost a nadřazenost (Machová, 2007).

Poválečné období utlumilo zájem o tetování, připomínalo minulost lidí z koncentračních táborů. V Americe se vedly spory o to, zda tetování není příčinou rakoviny kůže a přenosu žloutenky. V roce 1961 proto bylo tetování v New Yorku na určitou dobu zakázáno (Machová, 2007).

Studie různých autorů, které vznikly v minulosti jak v nápravně výchovných zařízeních nebo v psychiatrických léčebnách na protialkoholním oddělení, dosvědčují, že tetování jsou z větší míry osobnosti, které jsou zatížené určitou mírou psychopatologických sklonů, např. narcismem, exhibicionismem, sadismem a masochismem, osobnosti psychicky nevyrovnané, emočně labilní s velice nízkými volnými složkami osobnosti, které se ukazují v impulsivním zkratkovitém jednání, s neuspokojivě vyvinutými povahovými rysy (Křížová, 1996).

Definice formulující pojem osobnost, se na osobnost dívá ze tří hledisek. Prvním pohledem je přizpůsobení, kdy se osobnost uzpůsobuje podmínkám jak sobě, tak i okolí. Druhým je jedinečnost, která ztvárňuje jedince psychologicky odlišujícího se od druhých a třetím podstata, znamená to, čím skutečně člověk je. Z tohoto pohledu se poté tetování ukazuje jako velice důležité, protože se s jeho pomocí lze přizpůsobit okolí, současně odlišuje tetovaného od ostatních a prostřednictvím zvoleného motivu tetování se usiluje o vyjádření právě toho, čím skutečně je, projevit svou podstatu, možná i ve

chvíli, kdy se o to vědomě nesnaží, tetování i přesto může o svém majiteli mnoho vyzradit (Grógerová, 1997).

Porozumění psychologie osobnosti tetovaného není z pohledu současné psychologie nic nového, jedná se spíše o nové pojetí, které by do jednoho neoznačovalo tetované za jedince nevyrovnané a psychopatologické, a které by zprostředkovalo proniknutí do problematiky osobností tetovaných z pohledu interindividuálních rozdílností a moderního tetování chápaného jako druh umělecké činnosti (Grógerová, 1997).

Během posledních desetiletí tetování změnilo svůj ráz. Nejenže se mu začali věnovat vzdělaní lidé, ale tatuáž byla zařazena do moderního umění, jež se vyvíjelo směrem k bodyartu⁶, graffiti⁷ a conceptual arts⁸. Tetování se propagovalo jako určitý způsob sebevyjádření. Komunita spjatá s tatuáží se dle očekávání neuzavřela, ba právě naopak. Mediálně tomu napomohly celebrity, modelky, herečky, sportovci, ale i právníci, lékaři, učitelé apod. (Machová, 2007). Tetování může symbolizovat prostředek předávání informace do okolí, zároveň může symbolizovat i prostředek nonverbálního sdělení (Grógerová, 1997). Leckdy je vnímáno i jako výzva či varování (Křížová, 1996). Vyzdvihneme-li fakt, že se tetují i ženy, mělo by být tetování pojímáno šířeji a rozmanitěji. Symbolem pro toto vnímání může představovat zrovna tak styl oblékání, účes i tetování (Grógerová, 1997).

Tetování má bezprostřední spojitost s prožíváním sebe sama, se sebehodnocením a sebezdokonalováním. Nejedná se jen o stavbu symbolů jako prostředků komunikace či ochrany, ale i konfrontaci s okolím, jež je významná pro sebehodnocení. Člověk do jisté míry vnímá, jakým způsobem jej druzí posuzují. Tato spojitost má vztah s jeho sebehodnocením. Tento fakt klade tetování do postavení ryze sociálního aktu. Jestliže by jej nemohlo vnímat okolí, pozbylo by pro svého nositele význam. Avšak i přesto toto

⁶ Bodyart – „běžně užívaný anglický výraz pro veškeré zdobení těla (tetování, malování, piercing atd.)“ (Rychlík, 2005, s. 284)

⁷ graffiti – „jakékoliv anonymní nápisy a malůvky ve veřejném prostoru, zároveň i specifické výtvary lidí, kteří si sami říkají writeři“ (Holiš, 2006, s. 8)

⁸ Conceptual art – výtvarný směr 60. let 20. st., který se zaměřuje na nápad více než na jeho provedení, <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/conceptual-art-konseptjuel-art>

nevyklučuje osobní pohnutky a potřeby, kterými jsou např. touha po sebezdokonalování, jenž nabývají reálných hodnot až v kontextu zhodnocení a uznání okolím, které umožňuje porovnání a hodnocení ve vztahu – získání relativní hodnoty (Grógerová, 1997).

Tento výrok by mohli popírat jedinci, jež svou tatuáž pečlivě ukrývají před okolím. V samé podstatě jej ale odhalují před svými nejbližšími přáteli či partnery a právě v tu chvíli pro ně nabývá skutečného smyslu a obsahu a přináší jim radost, pocity uspokojení a krásy. Velmi významné pro sebeuvědomění je, aby daný fakt ostatní lidé znásobili tím, že ji také posuzují a objektivizují ve svých postojích (Grógerová, 1997).

„Ale svět se může během deseti let neuvěřitelně změnit – revoluce v tetování je udivující: tetování se skutečně stává velice populárním. Je přijímáno lidmi, kterým se před deseti lety ani nesnilo, že by se někdy dali tetovat. Stává se módním. Objevují se tisíce nových tatérů a s nimi i nové styly a názory na to, co tetování je nebo může být. Tato exploze zájmu a talentu vynáší umění tetování k vyšší dokonalosti“ (Ferguson-Procterová, 1998, s. 7).

Tatuáž je nedílnou součástí těla nositele. Mnohdy usilujeme o to zdokonalit, vylepšit své tělo. Nejen pomocí sportovních aktivit, přísných diet či prostřednictvím plastických chirurgů. Snažíme se přiblížit ideji o ne-li dokonalém těle, tak přinejmenším o hezkém těle. Jednou z možností je, že to souvisí se stále se zvyšujícím tlakem a nároky společnosti na jedince, s rostoucím množstvím stresových situací a civilizačních chorob. Zdokonalováním těla posilujeme vlastní individualitu (Grógerová, 1997).

Vynález tetovacího strojku představoval v technice tetování skutečnou revoluci. Pomocí strojku se dali tetovat mnohem komplikovanější, propracovanější a detailnější tatuáže. Tetování se postupně začalo rozšiřovat do všech společenských vrstev. Nejednalo se totiž už o nekvalitní rozpité skvrny na kůži, ale o velmi inovativní a originální obrazce (Zrůstová, 2008).

Křížová ve své práci Tetování a jeho sociálně psychologické aspekty vnímá tetování jako kompenzační mechanismus. Do obranných mechanismů patří nejen

přemístění, identifikace, projekce, racionalizace, ale i kompenzace, jež Křížová vidí jako hlavní a základní zdroj obliby tatuáže (Grógerová, 1997).

Ve spojitosti s kompenzací mluví Křížová také o komplexu. Publikuje, že mezi nejrozvinutější patří komplex méněcennosti, komplex viny a řada dalších specifických komplexů, které korespondují různým nedostatkům ve fyzickém zevnějšku (Grógerová, 1997).

Grógerová předpokládá, že u jistého procenta tetovaných se skutečně jedná o kompenzaci, jež je podmíněna jakýmsi konkrétním komplexem. Platí to hlavně u jedinců, u kterých jasně převažují sociálně laděné motivy a touha včlenit se k jisté skupině, nebo jejichž dychtivost po tetování převládá nad preferencí určitého motivu, jež by měl osobní význam pro dotyčného. Do této skupiny, u které zásadní roli v odhodlání tetovat se zastírá kompenzace a komplex čehokoli, náleží převážně osoby mladší věkové kategorie, které pro svůj věk (pod 18 let) a nouzi o finanční prostředky si vybírají amatérský způsob tetování (Grógerová, 1997).

Vývoj tatuáže v moderní společnosti se diametrálně odlišoval u nás a v jiných částech světa. Spojené Státy Americké zaznamenaly neskutečný rozvoj tetování v 60. letech 20. století. U nás se tetování dostalo do podvědomí až po roce 1989 (Zrůstová, 2008). Do té doby bylo tetování vnímáno jen jako stigma vězeňských komunit, projevem asociálů nebo psychicky narušených osob (Machová, 2007). První tetovací salon byl otevřen roku 1992. Nově vzniklé salony nenabízely jen kvalitní práci, ale především dostupnost pro každého. Každý nově vzniklý tetovací salon zvyšoval svou dokonalost, úroveň hygieny a samozřejmě i profesionalitu (Zrůstová, 2008).

1.3 Definice piercingu

„Pierce“ v angličtině znamená „probodnout“, „prorazit“, „provrtat“. Piercing je pak označení pro zdobení těla, kdy je propíchnutá okrajová část těla a následně vložen šperk z materiálu, který tělo v dobrém případě přijme a zahojí se okolo něj“ (Vrbecká, 2006, s. 26).

Dle Fiksy je bodypiercing činností, při níž je předmět zaváděn, povětšinou šperk z rozličných materiálů, do tkání (Fiksa, 2005).

1.3.1 Historie piercingu

Piercing není módní vlnou, jež by se zrodila s provokativním hnutím punk nebo s módou obnažených pupíků. Hned od počátku existence lidstva, jsou tyto praktiky známé. Mnohdy měly rituální a náboženský charakter a provozovaly je převážně kmeny nativní. Podobně jako tetování má i piercing tisíciletou tradici, a podobně jako tetování byl i piercing rozšířen u mnohých kmenů po celém světě. Rozličné ozdobné kroužky, kolíčky a tyčinky z různých materiálů – dřevo, kosti, kov – fungovali jako symbol u iniciačních rituálů či poukazovali na sociální postavení nositele (Fiksa, 2005).

První patrné nálezy pocházejí z mladší doby kamenné. V Africe se našly přívěsky z želvích krunýřů, zubů divočáků či zvířecích kostí. Z historických maleb vyplývá, že těmito přívěsky si lidé zdobili uši a nos (Fiksa, 2005).

Posmrtná maska egyptského faraóna Tutanchámona dokládá, že i faraón měl náušnice v uších. Na Borneu byl prováděn piercing uší na znamení dospělosti. Otec i matka propíchlí svému potomkovi každé jedno ucho na vyjádření závislosti na rodičích. V období Římské říše či za vlády královny Alžběty se také vyskytoval piercing uší. Byl však známkou luxusu a bohatství. Z velké části byly uši propíchovány z magických důvodů. Nativní kmeny byli přesvědčeni, že duchové a démoni vstupují do těla uchem, a že jsou odpuzováni kovem. Piercing měl nositele chránit před jejich vstupem do těla (Fiksa, 2005).

Piercing nosu byl poprvé zaregistrován na Středním východě, kde velikost kroužku v nose značila bohatství rodiny. Zároveň byl aplikován u kočovných kmenů Berberů a Beja v Africe (Fiksa, 2005).

Piercing jazyka ovládali již staří Mayové a Aztékové, zároveň i kmeny severozápadní Ameriky. Jazyk byl propíchnut z důvodu odebrání krve či vyvolání bohů a navození stavu nevědomí, kdy kmenový šaman komunikoval s bohy (Fiksa, 2005).

Oblíbený piercing bradavek má původ v Texasu, kde jej praktikovali Indiáni kmene Karankawa. V Evropě se ale nezačalo, za dob vlády královny Isabely Bavorské byly v oblibě šaty, jejichž výstřih sahal až k pupíku. U těchto šatů se používali jako ozdoby růže, které obepínaly bradavky, na které se uchycovaly rozličné ozdoby, a postupem času se docílilo přímo k propichování bradavek, mezi nimiž se provlékali ozdobné řetízky (Fiksa, 2005).

Piercing se řadil k sociálně společenskému životu většiny kmenů a společenství naší planety. Například v řecké kultuře nenašel tento celosvětový fenomén porozumění. Byl považován za znak barbarství, a jeho nositelům byly ukládány nemalé pokuty. U spousty kmenů přetrvaly původní motivy k aplikaci piercingu dodnes. Důkazem může být např. piercingový rituál v Malajsii - Thaipusam⁹ (Fiksa, 2005).

V průřezu naší historií existovaly momenty, kdy byl piercing pokládán za něco nedůstojného, zvrhlého či bizarního. Možná pomocí toho se jeho cesta moderními dějinami rozvíjela jako element sexuálních praktik a experimentů sadomasochistických komunit. Později se piercing stal součástí image hippies. Skutečným boomem piercingu byl zrod punku. Alternativní styl mládeže znechucených konzervativním životem svých rodičů, šokující své okolí stylem hudby a oblečením. Psala se 70. léta 20. století. Na přelomu 70. a 80. let se ukázal excentrický milionář Doug Malloy, otec moderního piercingu, který otevřel spolu se svým kolegou Jimem Wardem první profesionální studio v Los Angeles a díky tomu přiblížil piercing široké veřejnosti. Přispěli k tomu též známé a populární osobnosti nejen z branže hudební a filmové, ale i právníci nebo obchodníci (Fiksa, 2005).

⁹ Rituál Thaipusam – „od 19. století podstupuje zhruba polovina Indů žijících v Malajsii pouť ke svatyni lorda Murukana. Každoročně na přelomu ledna a února za úplňku poutníci vychází na cestu, aby tím splnili sliby složené lordu Murakanovi. Přináší s sebou Kavadi – druh obětního daru – k jeho svatyni. Nejznámější dar je atribut zmenšeniny oštěpu a kopí, jež jsou vpíchnuta skrz tvář a jazyk, aniž by vytekla jediná kapka krve. Toto zdůrazňuje slib mlčení věřících poutníků během rituálu. Před samotným provedením piercingu se prostřednictvím modliteb, modlitebních písní, hypnotické hudby a vonných tyčinek docílí Arulu – stavu milosti. Chvění, grimasy či divoký třes jsou znakem transu neboli vytržení, kdy se skrze tvář a jazyk prorazí kopí. Pro jedince je toto aktem sebeaplňování. Vlastním sebeobětováním se posiluje pocit sounáležitosti s rodinou i jejich blízkými. Především je ale tento rituál projevem společné identity hinduistické menšiny“ (Fiksa, 2005, s. 13-14).

Poptávku po piercingu ovlivňují hlavně dva faktory – móda a hudba. V Evropě byl ještě nedávno piercing pokládán za výtvarný okrajových skupin, jako např. punk, hetero či homosexuální příznivci SM scény. Postupem doby se ale tato část jakéhosi doplňku vynořila i u osob z umělecké oblasti. Nejznámějším je francouzský návrhář Jean Paul Gaultier, který do svých kolekcí zahrnul oblečení s prvky tetovaných motivů i piercingových šperků. Bylo to v době, kdy většinová společnost odmítala takovéto zkrášlování těla. Důsledkem bylo, že se piercing dostal pod palbu médií a pomalu ale jistě se začal dostávat do stále větší oblíbenosti, jakožto prostředek k šokování a odlišování se od majoritní společnosti. Začaly se objevovat hudební kapely, které se chtěli diferencovat nejen hudebně ale i vzhledově (např. Faith no More, Prodigy), k čemuž piercing neodkladně přispíval. Dalo by se říci, že následovala hromadná hysterie po aplikaci piercingu. Poté ale bylo zjištěno, že každý, kdo vlastní piercing, se ničím neliší, nemusí nutně patřit mezi spodinu společnosti, a díky tomu se piercing stal běžným a tolerovaným aspektem mladé módy (Fiksa, 2005).

1.4 Druhy zdobení těla

„Lidé všech epoch a míst světa se skutečně nebáli operativně napravit, dle kulturně daných ideálů, své fyzično, a tak se mutilační úkony nevyhnuly ani hlavě, genitáliím, údům (rukám a nohám), trupu či pokožce. Mutilace¹⁰ jsou výrazným etnickým znakem – každá kultura, která takové hrubé deformace provádí, je shledává stejně pěknými, jako shledává ošklivými deformace, které praktikuje kultura jiná“ (Rychlík, 2005, s. 20).

1.4.1 Úpravy hlavy

Od nepaměti je upravována nejvýraznější část člověka – hlava. Zdokumentované jsou mutilace týkající se zplošťování čela a deformace lebky (Mezoamerika, Kavkaz,

¹⁰ Mutilace – „úprava a znetvoření těla úmyslným zákrokem, nemocí nebo poraněním“ (Rychlík, 2005, s. 294).

Borneo, Andamany, Ainu, Činukové, negritské skupiny¹¹). Pro staré Maye představovala krása ubíhající čela dozadu a šilhavost, jež uměle stimulovali pomocí korálků, které navazovali do vlasů, a spadaly před obličej. Tzv. retní terče jsou rozšířené v Africe, obzvláště v Čadu a Malawi (Rychlík, 2005). Zpočátku nappou do dolního rtu malá dřívka, které postupem času vyměňují za větší a větší. Tyto dřívka postupně dolní ret ohromně rozšíří. Po vyndání dřívka, ret ochable visí dolů a spodní zuby jsou obnaženy. Vzhledem k tomu, že čep neustále tlačí na prostřední zuby dolní čelisti, vypadávají v mladém věku nebo jsou znetvořeny a posunuty (Neumann, 1999).

Na Madagaskaru, v Mozambiku i v Mikronésii se výrazným způsobem upravovaly uši. Oproti tomu v Melanésii, v Jižní Americe a Indii se praktikovalo propichování nosu (Rychlík, 2005).

Ojedinelé nejsou ani dentální zásahy od rituálního vyrážení zubů v Peru či Austrálii, přes pilování zubů do špičky (Filipíny, Afrika, výrazně Malgaši) a černění (Kalimantan, někdejší Barma, jih Indie) až po inkrustaci, znamená vkládání kovu nebo drahých kamenů do zubů (etnikum v Ekvádoru, danajové, Batakové) (Rychlík, 2005).

1.4.2 Úpravy genitálií

Univerzálním fenoménem jsou i mutilace genitálií. Nejrozšířenější jsou tyto formy obřízky: cirkumcize představuje klasické odstranění mužské předkožky, incize označuje zářez do předkožky, oproti tomu excize způsobila ženám vyříznutí klitorisů i stydkých pysků, klitoridektomie odstranila pouze poštváček. Někde se praktikovalo zašití rozmnožovacích orgánů, infibulace neboli kynodesma a to z důvodu zabránění pohlavnímu styku. Z dalších drastických zásahů lze uvést závažím prodlužované stydké pysky le tablier (v Jižní Africe, u indiánek Mandanů a na Karolínách) a unilaterální (Alžír, Etiopie) i bilaterální kastrace (eunuchové, trest u Azandů). Velkých ohlasů se dočkaly ampallangy, což byl – mezi příznivci piercingu stále je – název pro naříznuté a

¹¹ negrité = „původně španělský výraz pro trpasličí obyvatele Filipín a později pro všechny tyto asijské populace (Aětové na Filipínách, v Malajsii Semangové, Sakájové, Senojové, na ostrovech Andamanci apod.)“ (Rychlík, 2005, s. 295).

propíchnuté pyje Dajaků nebo také Sadangů na Celebesu. Alfurové si vkládali do penisu oblázký a perličky, aby tím zvýšily rozkoš svým partnerkám (Rychlík, 2005).

1.4.3 Úprava trupu a končetin

Velice častá je modifikace rukou, paží a nohou. Dosahující se buď natahováním, těsným ovinutím nebo částečnou amputací. Nejokázalejší je amputace článku prstu jako výrazu smutku (Nová Guinea, Fidži, Tonga, Austrálie, Jižní Afrika, Severní Amerika). Velké množství kmenů a národů se věnuje péči o nehty. Rozšířené je jejich malování, znakem vznešenosti na Havaji a v Číně byly dlouhé ženské nehty. Podobně jako čínské zlaté lilie vznikaly deformované nohy i u aljašských Kučinů, i když v méně brutální podobě. Prodlužování končetin kvůli zvýšení atraktivity bylo zaznamenáno ve východní Africe i Jižní Americe (Rychlík, 2005).

Záměrná deformace trupu se táhne celými lidskými dějinami. Výraznými a různými způsoby se upravovala ženská ňadra. Způsoby úprav ňader se lišily kmene od kmene. Jedni vyžadovali povislé prsy, jiní roztahovali ženské prsy do šířky i délky. Oproti tomu některé ruské křesťanské sekty z náboženských důvodů odstraňovali bradavky. Pro příklady úpravy ňader nemusíme chodit daleko, koukněme se na současnou módu, plastickou chirurgii a médií omílanou posedlost po dokonalých ženských tvarech, tradičním symbolu ženskosti (Rychlík, 2005).

1.4.4 Úpravy pokožky

Nejhodnotnější „umělecké plátno“ na Zemi, které prochází operativními zákroky, je kůže. Pokožka není zdobena a dotvářena jen tatuáží a skarifikací, ale i implementací předmětů, jež se zasunují pod kůži (např. drobné amulety v Barmě), zesvětlováním nebo naopak ztmavováním pokožky. V 19. století mnoho evropských lidí považovalo za důležité, aby jejich pokožka byla bělostná. Její majitel v praxi patřil k lepším vrstvám společnosti, i z toho důvodu, že nemusel pracovat na slunci. Ženy

riskovaly smrt konzumací arzeny, po kterém jim pokožka vybledla. Velmi populární pro lidi s tmavou pokožkou jsou bělidla a zesvětlovače kůže (Rychlík, 2005).

1.4.5 Moderní bodyart

Tělesné mutilace, zákroky a deformace jsou předností společností původních a „divošských“, ale i přesto jsou inspirací pro současnost. V moderní společnosti jsou užívány příbuzné techniky, týkající se hlavně sympatizantů tribalismu¹², zástupců rozličných subkultur¹³, vyznavačů sexuálního fetišismu či u tzv. Modern Primitives¹⁴ (Rychlík, 2005).

K nejběžnějším způsobům tělesného zdobení patří piercing, jedná se o propichování rozličných částí těla pomocí šperků. Piercingem se zdobí ušní boltce, nosní přepážky, brada, prsní bradavky, pupík, jazyk, ale i např. klitoris, stydké pysky, penis a šourek (Rychlík, 2005). „V 90. letech přerostl v kulturní fenomén. Přesunul se z podzemí na hlavní třídy, ze S/M klubů na pařížské bulváry a od Modern Primitives k obětem módy teenagerů“ (Randall, 1998, s. 7).

Další variantou zdobení těla jsou tzv. suspensions, jedná se o připevněné kroužky či háčky, jež slouží k proplétání lanek, svazování nebo dokonce k zavěšování. Více známé je cejchování neboli branding, do kůže jsou tepelnou nebo chemickou cestou vypalovány znaky či ornamenty. Cutting naopak znamená vyřezávání symbolů ostrými nástroji. Vkládání zvláštních kovových (popřípadě plastických) předmětů pod kůži se nazývá implantace nebo též 3D-art. Tímto zdobením vznikají např. špičaté

¹² tribalismus = „výraz označující tendence vytvářející „kmenových“ pospolitostí a návrat k původním hodnotám“ (Rychlík, 2005, s. 300).

¹³ subkultura = „nevědomě vytvořená či spontánně vznikající podmnožina kultury. Také může znamenat subkulturu, která vědomě pěstuje sama sebe. Má tendenci se oproti svému okolí vymezovat a vyvíjet na ně tlak, v případě vědomé se i ostřeji vyhraňovat. Součástí toho bývá kladen důraz na jistá specifika, která vytváří povahu a převažující trend takové to minoritní kultury. Reakce na hlavní trend povětšinou vytváří další proudy uvnitř, méně odlišně zaměřené, které poté mohou vést k vyčlenění takového proudu ze subkultury původní“ (Jersáková, 2008, s. 8).

¹⁴Modern Primitives = „osobitá subkultura s proklamovaným návratem k archaismu, časté extrémní zdobení a úpravy těla“ (Rychlík, 2005, s. 294).

růžky na hlavě, bulky na zádech nebo hrbolky na penisu. Transdermální implantáty se vyznačují tím, že mají jednu část pod kůží, ale druhá vystupuje na povrch. Extrémně drastickou formou tělesných zákroků jsou zásahy a úpravy v dutině ústní, neboli oral mods. Do této kategorie se zahrnuje i splitting, podélné rozpůlení jazyka do podoby hada. Zároveň i vkládání kovu nebo drahokamů do zubů (Rychlík, 2005).

1.5 Funkce a symbolika tetování

Tetování má široké spektrum významů, které se mění nejen v čase, ale i prostoru a hlavně s osobností nositele tatuáže. Příklady z etnografie a historie tetování ukazují, že existuje nepřehledné množství významů a funkcí. Bylo by vhodné symboliku tetování určitým způsobem rozčlenit. Z tohoto důvodu jsou funkce rozděleny do osmi skupin – rituální, esteticko-erotická, magicko-náboženská, léčebně-preventivní, komunikační a identifikační, sociálně-skupinová, statutárně-hierarchická, a individualizační (Rychlík, 2005).

U tetování jakožto jevu komplexního nejde samostatně významy od sebe striktně oddělit. Významy se vzájemně překrývají a doplňují. Srovnáním symboliky tetování v tradiční i současné společnosti vyjdou na povrch u všech skupin funkcí zajímavé, dobově proměnné skutečnosti (Rychlík, 2005).

1.5.1 Funkce rituální

U preliterárních a kmenových společností, je tatuáž spjata s přechodovými rituály – tzv. iniciací, moment změny, jež je nezapomenutelný a obřadný. Opuštění určité životní etapy je symbolizováno novým oděvem. Jedná se o pomalování těla barvami nebo hlinkou, vyražením zubu, pomazáním krví, změnou jména nebo právě tetováním či skarifikací. Poznatky aplikované z etologie a sociobiologie mluví o rituálním jizvení a tetování jako o „testu imunitní zdatnosti“, kdy se tělo obrní nejen proti infekci ale i parazitům. Ten, kdo přežije bez následků, jeví se jako atraktivní (= silný, odolný, žádoucí) partner pro společnou budoucnost (Rychlík, 2005). Arnold van

Gennep poukázal na jednotlivé fáze samotného přechodu. Tvoří ji 3 části. První částí je odloučení od minulosti (preliminarita), poté přichází fáze prahovosti (pomezí – marge), třetí – poslední fáze je tzv. přijetí (postliminarita). Osobnost je „znovuzrozena“ a přechod do jiného stavu bytí je dokončen (Gennep, 1997). „Mrzačený jedinec je vyjímán z obecného lidstva rituálem odluky, který ho automaticky připojuje k určité skupině lidí, a jelikož operace zanechává nesmazatelné stopy, toto přijetí je definitivní...“ (Gennep, 1997, s. 73).

Významnou součástí těchto přechodových rituálů bývá především obřadné provedení, tradičně daná postupnost úkonů a leckdy velmi bolestná, doslova permanentní památka na praktikovaný rituál (Rychlík, 2005).

Hodnocením osobní statečnosti a odvahy byl i fakt, jakým způsobem se rituálně zdobený jedinec vyrovnával s bolestí způsobenou přechodovým rituálem (Rychlík, 2005).

1.5.2 Funkce esteticko-erotická

Tato funkce je jedna z nejdůležitějších a nejviditelnějších – obzvláště v současné době se dostává do popředí. Podobným způsobem fungovala i u přírodních národů. Tady však tatáž nepůsobila jen esteticky, ale i jako jistá forma zastrašování v boji, což dokládá lícní moko¹⁵ (Gilbert, 2001).

Etnografie 19. století označovala funkci estetickou za primární a jedinou, což je jistě důležité, ale nelze ji takto označovat (Rychlík, 2005). Sir Edward Burnett Tylor napsal: „Když se kůže tetuje, hlavní účel toho je nepochybně krása“ (Tylor, 1897, s. 263). Lze jen dodat, že estetická funkce je vlastní spíše společnosti soudobé. Věnovala se hlavně „zakrývání a odění“ určitých tělesných partií. Maorští válečníci, jedni z nejpoblárnějších tetovaných domorodců, využívali svého tetování jako maskování (Rychlík, 2005). „Na Borneu měly na pažích ženy tetování, které připomínalo krajkové rukavice“ (Krakow, 1994, s. 18).

¹⁵ moko – „maorský výraz pro spirálové tetování obličeje“ (Rychlík, 2005, s. 294).

Samy domorodé kmeny přikládaly váhu ozdobnému efektu tatuáže: „Estetická a erotická funkce koexistují, podporují se navzájem, neboť je milováno to, co je krásné. Podle způsobu tetování na různých částech těla můžeme soudit, co v určitém africkém kmeni muži na ženách nejvíce oceňují“ (Fuchs, 1967, s. 443).

Estetický i erotický účel tatuáže je patrný i v současné době. Podívejme se na záplavu ozdob v intimních partiích, na dámských hýždích, lýtkách, ramenou, bříškách, prsou nebo klínů (Rychlík, 2005). Dle Bosákové “U žen má zvýraznit ženskost a u mužů mužnost“ (Bosáková, 2002, s. 12).

1.5.3 Funkce magicko-náboženská

Nedílnou složkou domorodých kmenů, které vytváří tetování, je magie. V preventivních a ochranných ornamentech je obsažen nadpřirozený prvek, jež napodobuje ochranná božstva. Samotnému člověku poté mohou dodávat nadpřirozené schopnosti (Vrbecká, 2006).

V severovýchodním Peru indiáni Matsesové věřili, že člověk podobající se jaguárovi, převezme veškerou jeho sílu a lovecké dovednosti. Z tohoto důvodu si všichni dospělí příslušníci kmene tetovali na obličej jaguáří tlamu. Oproti tomu Inuité se nechávali zdobit kolem úst „velrybí vábničkou“ či mrožím klem, jakožto symbol zabijáckých velryb. Taková to formulace do podoby zvířectva symbolizuje spojení i s vírou v totemy (Rychlík, 2005).

Podle sociologa Durkheima: „Obrazy totemu však nejsou jen opakovány na zdech domů, na bočnicích člunů, na zbraních, nástrojích a náhrobcích; setkáváme se s nimi i na lidském těle. Lidé totiž neumísťují svůj znak pouze ba předměty, které jsou jejich vlastnictvím, stávají se sami nositeli. Doslova si jej otiskují do svého těla, totem se stává součástí jich samých – a právě tam je jeho nejdůležitější místo...“ (Durkheim, 2002, s. 127-128).

Magie doteku je nahrazena přímo dějstvím tatuáže a to prostřednictvím posvátných předmětů. Běžněji stykem s postiženou částí na těle, jež potřebuje léčebně-

terapeutický zásah. Havajští bojovníci využívali tetování jako nadpozemské obrany v bitvě, vhodně zvolené a rituálně vytetované obrazce zajišťovali bezúhonnost. Tetování našlo svůj význam i ve formě soukromých amuletů a talismanů (Rychlík, 2005).

S magií úzce souvisí náboženská víra odrážející motivy tetování. V první řadě se zpodobňují uctívaná božstva, síly a jejich symboly na pokožce. V druhé řadě souvisí se skupinovým tetováním náboženských komunit. Postupem času byla tatuáž spjata s biblickým výkladem omezena, a dokonce i zakázána, např. koncil v Chelsea 787 (Rychlík, 2005).

S celosvětovým poklesem religiozity dochází k vytrácení magické funkce tetování. Výjimku mohou tvořit jen vězni moderních společností (Rychlík, 2005).

1.5.4 Funkce léčebně-preventivní

U domorodých kmenů se velmi často prolínaly jednotlivé funkce tetování. Jedná se hlavně o magii, „lékařství“ a v neposlední řadě kouzla. Z tohoto důvodu je obtížné od sebe jednotlivé funkce odlišit. Primitivní národy si osvojily originální způsob léčby, ve kterém tetování bylo velmi využíváno. Léčebné tetování se v mnoha kulturách podobalo „amuletům“, jež byly vyřezány přímo do kůže. Lidé důvěřovali, že tetování donutí duchy, aby se drželi stranou. Účinnost byla přímo úměrná sugesci (Vrbecká, 2006).

Etnografickými případy lze doložit, že léčivé účinky tetování byly rozšířené po celém světě. Na Borneu tatuáž prstů a zápěstí odháněla řadu nemocí. Nomádské kmeny v Jemenu a africkém Maghrebu prováděli tatuáž na obličeji a dlaních. Dotyčnému mělo toto tetování přinést štěstí, zvýšit plodnost a dokonce i léčit oční nemoci. V Africe a v Indii se i v současnosti praktikuje terapeutické tetování. Dalším příkladem mohou sloužit indiánské kmeny v Severní Americe, kde se zcela běžně vyskytovala terapeutická funkce tetování, hlavně v podobě proti bolestem zubů a hlavy (Rychlík, 2005).

V dnešní euroamerické společnosti léčebně-preventivní funkce tetování naprosto zanikla. Do popředí se ale dostala zřejmá zdravotní rizika, která by mohla tetování

přinášet (Rychlík, 2005). V roce 1853 to poprvé zaregistroval francouzský lékař Stephen G. Gilbert, jež napsal: “Voják se nechal tetovati od muže majícího syfilitické onemocnění a vředy na rtech. Aby zvlhčil jehly, plivl na ně a inkoust smísil se svými slinami“ (Gilbert, 2001, kap. XII). V 90. letech 20. století se potvrdily spekulace o přenosu touto cestou viru HIV a hepatitidy (Rychlík, 2005).

1.5.5 Funkce komunikační a identifikační

V současnosti člověk vyjadřuje své názory, postoje, pocity, přesvědčení svým tetováním. Tatuáž je nepochybně nástrojem komunikace a zároveň i nonverbálním prostředkem sdělení (Vrbecká, 2006). Příkladem jednostranné komunikace poslouží stigmatizační neboli identifikační tetování v podobě cejchu. Záznamy pocházející z antického Řecka a Říma ukazují pravdivost tohoto tvrzení (Rychlík, 2005).

V řecké a římské společnosti byli otroci a zločinci tetováni pro to, aby byli označováni. V pozdním středověku a novověku tomu nebylo jinak. Arcizločinci byli označováni liliovým květem na rameni. Podobné cejchování existovalo na britských ostrovech až do jeho zákazu roku 1829. Tomuto tehdejšímu fenoménu se nevyhnulo ani Rakousko-Uhersko za vlády Marie Terezie. Písmena, jež byla vypalována do kůže, označovala spáchaný čin a značku mocnářské země (Rychlík, 2005).

Velmi komplikovaná a neveřejná komunikační pravidla si dodnes uchovávají tetování skinhead, rozdílné subkultury i vězňů. Jejich velice anti-autoritativní pojetí, které znevažuje státní moc, je leckdy upevněno tajnou šifrou se specifickými významy, jež jsou závislé na zemi původu. Například hispánští vězňi si nechávají tetovat oční koutky slzami, které označují léta strávená za mřížemi. Komunikační i identifikační funkce tatuáže nemusí být spojována jen s negativními rysy, rozhodně ne u nativních národů (Rychlík, 2005). Tetování u těchto kultur mohlo označovat pohlavní zralost muže, válečnické nebo lovecké schopnosti, a v neposlední řadě kořisti. Jedinečné ornamenty a symboly vyjadřovaly osobní charakterové vlastnosti nebo vzpomínku na ojedinělý čin. Příkladem mohou být ženy indiánských kmenů v Jižní Americe, které

jizvami na nohou upozorňovali na počet porozených dětí mužského pohlaví. V Polynésii tetovaný spodní ret vyjadřoval zármutek, podobně tomu bylo na Nové Guinei, kde se smutek vyjadřoval odseknutým prstem. Na Havaji byl dokladem váženého rodokmenu pestře zdobené tělo (Vrbecká, 2006).

1.5.6 Funkce sociálně-skupinová

Členem určitých sociálních skupin je každý člověk. Viditelných nebo naopak skrytých znaků příslušnosti či členství je nespočetné množství. A právě tetování patří k těm nejrozšířenějším a zároveň nejzjevnějším. Toto je od nepaměti jeho charakteristickým znakem. Tatuáž skutečně dokládá příslušnost k rozdílným kmenovým, společenským, profesním nebo náboženským komunitám (Rychlík, 2005).

Jak uvádí Rychlík: „Tetování, odlišující jedince od (cizí) většiny a dávající mu shodu s myšlenkově či jinak spřízněnou (vlastní) skupinou, se dodnes udrželo jako odznak fotbalových, pouličních nebo motorkářských gangů. V USA je oblíbeno tetované „1%“ jako certifikát drsných majitelů motorek, neboť Americká motocyklová asociace (AMA) tvrdila, že problémová je jen setina jezdců. Shodné symboly si nechávají vyznačit členové jednotlivých odnoží skinhead¹⁶. Specifické tetování vyžadují ruská či japonská mafie. Říká se, že trvale pokreslený muž nesmí vstoupit do japonských veřejných lázní nebo sauny, neboť tetování je do jisté míry stále vnímáno ve spojitosti se zločinností a též s případným členstvím v obávané Jakuze¹⁷“ (Rychlík, 2005, s. 54-55).

Vstup do určitých komunit je často závazný, mnohdy bývá spojován s trestním činem, jenž vyjadřuje oddanost jedince a členství je do konce života. Podobně jako tetování na těle (Vrbecká, 2006).

V dnešní době se tetování řadí do normální výbavy celebrit světového zábavního průmyslu. V minulosti tomu tak nebylo. Ve středověku byla tetováž v podobenství

¹⁶ skinhead – subkultura, která praktikuje jistý životní styl, jež vznikl na Jamajce v 50. letech 20. st., <http://cs.wikipedia.org/wiki/Skinhead>

¹⁷ Jakuzo – „obávaná zločinecká organizace v Japonsku“ (Rychlík, 2005, s. 290).

srpku měsíce vnímána jako znak vlkodlaka, v 19. a 20. století se tetování řadilo k předem daným znakům kriminality. Vlivnou teorií tzv. zločinného člověka se na konci 19. století představil italský lékař Cesare Lombroso, jež tvrdil, že tetování je stigma vrozené zločinnosti. Tento pohled se držel po mnoho let a zasáhl i české prostředí (Rychlík, 2005).

1.5.7 Funkce statutárně-hierarchická

Podle druhu zdobení bylo zjistitelné společenské postavení člověka, jeho věkové zařazení nebo status v tajných společnostech apod. Etnolog Arnold van Gennep si jako první uvědomil rozlišovací funkce tatuáže. Ve svých pracích neopomněl fakt upřesnění tetování podle nových stupňů uchazeče iniciace nebo podle členství v tzv. tajných svazech (Rychlík, 2005). Dle jeho slov: „politická, válečnická a loupeživá společnost Areoi na Tahiti i jinde v Polynésii se skládala ze sedmi tříd, hodností nebo stupňů, jejichž příslušníci se poznali podle tetování, které bylo tím složitější a rozsáhlejší, čím hierarchicky výše byl jeho nositel“ (Gennep, 1997, s. 83). Základními i zásadními podmínkami pro vstup mezi Areoi nebyla jen změna jména, ale i zabití vlastních dětí. Tento fakt nutí k přemýšlení nad tezí tzv. kulturního relativismu¹⁸, jež se v souvislosti s určitou kulturou snaží vysvětlit jakýkoliv negativní jev (Rychlík, 2005). Podle Rychlíka: „Vražda však vždy zůstává vraždou.“ (Rychlík, 2005, s. 57).

Na tetování je potřeba nahlížet z pohledu kultury samé, aby bylo zřejmé, jakým způsobem přispívá k jejímu fungování. Změna manželského stavu může být příkladem, kdy je společnost seznámena se zcela přesným statutárním významem tetování. Důkazem tohoto bolestivého rituálu nebyla jen zdatnost či zralost, ale i schopnost přijmout a zvládnout sociální roli muže/ženy a manžela/manželky (Rychlík, 2005).

¹⁸ *kulturní relativismus* – dle Rychlíka „teoreticko metodologický přístup s předpokladem, že každá kultura je jedinečný a neopakovatelný systém, který je možný pochopit jen v jejím vlastním kontextu, pojem zavedl F. Boas v opozici k europocentrismu, jeden ze základních postulátů sociokulturní antropologie, verze umírněného a radikálního, existuje též tzv. *etický relativismus*, který může morálně hodnotit negativní jevy (vraždy, lidojedství apod.)“ (Rychlík, 2005, s. 292).

Podobně tomu bylo i u rozlišení věkových stupňů dívek. Účelem bylo rozlišit děti od dospělých žen. Dívky byly např. tetovány po první menstruaci (Rychlík, 2005).

Nativní národy mají striktní systémy, jakými přesným způsobem definují koho, kdy a jak tetovat. Mezi Maory na Novém Zélandu byla komplikovanost tatuáže ukazatelem urozenosti, prestiže, kvality rodu a v podstatě komplexní sociální hierarchie (Rychlík, 2005). Tetování též vyjadřovalo počet zabitých bojovníků nepřátelského kmene, u kanibalů se muži mohli tetovat až ve chvíli, kdy úspěšně ulovili lidské lebky (Vrbecká, 2006).

1.5.8 Funkce individualizační

V minulosti i současnosti si nositel svého tetování velice váží. Nejenže je jeho doživotní součástí, zároveň ho dotváří a je neoddělitelně spjato s jeho osobitostí. Důležitou součástí je proto i kvalitně provedené tetování. Druhů tatuáží a důvodů pro její vytvoření je nepřehledné množství (Rychlík, 2005).

Tetování Maorů v oblasti obličeje bylo pro každého z nich originální a specifické. Vyjadřovalo jeho jedinečnost a důstojnost. Své moko používali při podpisu smluv, z důvodu vyjádření úcty i souhlasu, ale i proto, aby zajistili magickou ochranu smlouvy (Vrbecká, 2006).

V současnosti se tetování stylizovalo do podoby prosazení vlastní individuality, revolty, odmítání společenských norem a společenských pravidel. Funkce individualizační je v moderní společnosti silnější, než tomu bylo v minulosti. Typické osobní vzory se vztahují ke koníčkům, zájmům, přezdívkám, jménům idolů, přátel, znamením zvěrokruhu, k členstvím v různých sociálních, etnických či profesních skupinách (Rychlík, 2005).

Skutečnost, že díky trvalosti tatuáže lze docílit nejosobnějšího curriculum vitae¹⁹, popsal ne jeden autor. Již v 19. století proslula dáma, jež si na svá záda nechala vytetovat pět sty slovy vlastní závěť. I v dnešní době se můžeme setkat s obdobným

¹⁹ curriculum vitae – životopis (pozn. autorky)

zaznamenáváním životních událostí. Takovéto tetování závisí na dvou esenciálních skutečnostech: na trvalosti a bolesti, jež vrací nositele do chvíle, kdy toto tetování vzniklo, a zcela jasně mu připomíná nejen vzpomínku, ale i osobní prožitek (Rychlík, 2005).

Na konec této kapitoly je třeba podotknout, že interpretace určitých tatuáží může prolínat spoustu vytyčených účelů, ba dokonce obsahovat funkce naprosto odlišné, které zde nebyly zmíněny (Rychlík, 2005).

Tetování je jev kulturní, kterému vlastní smysl udává nositel tatuáže. Jestliže on sám shledává a do budoucna bude shledávat své tetování smysluplné (ať již z hlediska rituálního, magického, symbolického ale i např. léčebného) nelze všeobecně mluvit o zániku původní tatuáže. Zároveň nesmíme opomíjet druhý pohled: vlastní podstata tetování je sociální – každý jedinec si uvědomuje, jakým způsobem je přijímán okolím. Ve chvíli, kdy by tetování nemohlo být hodnoceno ostatními, ztratilo by pro svého majitele smysl, přinejmenším ten vnější, což znamená estetický. Otázkou zůstává, jestli tetování ztrácí nebo mění své významové stránky. Záleží to především na vnímání okolí, trochu stranou jsou v tuto chvíli sami nositelé (Rychlík, 2005).

1.6 Rituály

Definice dle Hartla a Hartlové zní: „pravidelné, pevnou kultickou tradicí stanovené opakování bohoslužebných nebo magických úkonů; dále jako obřad, sled slov nebo činů, které vedou k uskutečnění daného cíle; v etologii vrozené vzorce chování, probíhající v přesném sledu; u nutkové neurózy sled úkonů, které musejí být provedeny, aby se dosáhlo odstranění napětí, někdy znesnadňující praktickou činnost. Synonymum pro slovo rituál je obřad“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 511).

Krupková uvádí, že základní jev v oblasti více nebo méně ustálených způsobů, jež se opakují, je jednání lidí při konkrétních příležitostech a v určitých situacích, je zvyk. Obyčej je pak konkrétní projev zvyku v určitém společenství, kultuře. A obřad,

neboli rituál je stejně jako obyčej specifické umocnění zvyku, ovšem s pevnou strukturou (Krupková, 1991).

Rituál jakožto série úkonů je uskutečňována primárně pro svůj symbolický význam a je předepsána určitým náboženstvím či tradicemi společnosti. Rituálem může být pojmenována taková situace, jako je uctívání určitého božstva, zároveň může být i pojmenováním pro každodenní činnost, jež se po dlouhou dobu opakuje. Rituály reagují na potřeby, u náboženských rituálů může jít o prosbu o lepší úrodu, úspěšný lov apod. nebo mohou být odpovědí na potřeby každodenní situace (Enciclopedia Wikipedia, 2008).

Hlavní je, že od každodenního rutinního chování nebo zvyku je termínem rituál definováno takové chování, jež je specifické, adresné a je nositelem symbolu či symbolů. Rituál je fixní a zároveň obsahuje spirituální rozměr (Grund, 1993).

Z antropologického hlediska je rituál symbolicky a normativně standardizovaný způsob chování a soubor obřadných činností, jehož pomocí příslušníci konkrétní skupiny udržují a upevňují hodnoty a normy své kultury (Budil, 2003).

Dle Durkheima je rituál základním a univerzálním elementem lidského společenského života a objasňuje adaptivní flexibilitu²⁰ lidských sociálních skupin. Lze shrnout, že sociální vztahy jsou manifestovány v rituálech. Rituály reflektují určitou myšlenku společnosti, prostřednictvím rituálů je vryto do mysli jejích členů to, co je pro společnost kardinální. Společnost existuje, pouze jestliže jednotlivci zakusí hlavní myšlenku společnosti a jednají způsobem, který podněcuje sdílená porozumění (Durkheim, 1998).

Durkheim též rozděluje rituály na dva postoje: negativní a pozitivní kult. Negativní kult usiluje o nápravu, zabránění či očištění takovým způsobem, který umožní přístup k pozitivnímu kultu, který je skutečným cílem. Negativní kult nabádá ke zdrženlivosti, což znamená k negativnímu chování, tvoří tabu. Do negativního kultu patří např. přechodové rituály, jež očekávají přechod z jednoho společenského statutu do jiného (Durkheim, 2002).

²⁰ adaptivní flexibilita – schopnost přizpůsobivosti (pozn. autorky)

Murphy ve své knize Úvod do sociální a kulturní antropologie říká: „Rituály jsou inscenované události, které se pokaždé řídí standardními předpisy. Účastníci se totiž stávají součástí aktu nebezpečně blízkého věcem posvátným, a musí být proto tomu odpovídajícím způsobem na tento posvátný stav připraveni“ (Murphy, 2001, s. 186).

Rituály přináší do života rytmickou strukturu. Jejich efektivita je založena nejen na opakování, ale hlavně na specificky vytvořeném obsahu a zaměření na bdělou pozornost. Souvisejí s představivostí, proto je provází obrazové informace. Z tohoto důvodu je lze velmi dobře a dlouho uchovat v paměti (Schnack, Schnacková, 2006).

Definice termínu rituál je v literatuře značně nejednotná. Vedle termínu rituál se setkáváme s řadou jiných pojmů, jež se navzájem překrývají, některými autory jsou užívána jako synonyma, jiní je oddělují, avšak nejednotně. Obecně lze říci, že do těchto synonym či slov podobných spadá obřad, ceremonie nebo ceremoniál (Prokešová, 2008).

1.6.1 Význam rituálů

„Rituály vždy měly, mají a budou i nadále mít významné místo v lidských společnostech, avšak jejich cíle, resp. významy se mění s vývojem doby a společnosti, a také ve vztahu k prostředí, v jakém vznikají a rozvíjejí se“ (Lazar, 2008, s. 10).

Primární cíl rituálů může být označován jako snaha o posílení solidarity skupiny nebo symbolického znaku zásadní změny stavu (Dohnalová, Malina, 2006).

Z antropologického pojetí je bazálním úkolem rituálů každé společnosti řešit problémy a konflikty, jež vznikají či do budoucna mohou vzniknout mezi přírodou a společnostmi nebo ve společnosti samé. S pomocí rituálů se imitují konkrétní modelové situace, které řeší celý konflikt. Rituál se proto velmi podobá hře. Stejně jako hra, se i rituál pojí s materiálním životem společnosti a obdobným způsobem jako hra uskutečňuje společenskou terapii (Prokešová, 2008).

Eric Berne, pokládá ve své teorii transakční analýzy rituály a společenské hry za neoddělitelnou součást mezilidských interakcí, jež jim přikládá význam. Rituály i mezilidské hry se vyskytují na neverbální i verbální rovině. Na jednu stranu mohou komunikaci zjednodušit, na druhou stranu se ale mohou stát neúčinnými a naprosto neúčinnými způsoby chování (Berne, 1992).

Podle Justoně je možné rozdělit rituály dle sociální účasti do 3 specifických kategorií:

- rituály prováděné šamany, kouzelníky, nebo specifickými společnostmi; tzn., že nejdůležitějším a zároveň rozhodujícím účastníkem je jednotlivec nebo skupina léčitelů, kteří mají za úkol magickými nebo psychotherapeutickými zákroky léčit jedince či kolektiv;
- kolektivní rituály provádějící společností ustanovené skupiny, které jsou pověřené řešit konkrétní krizové situace ve společnosti;
- skupinové rituály, jež mohou, ale nemusí být povinné pro daného člena určité společnosti; tyto rituály jsou nejpočetnější a řadí se mezi ně pravidelně se opakující rituály, mnohdy propojené s technicko-ekonomickou činností, hlavně se ale jedná o obřady iniciační a pohřební (Vodáková a kol., 1994).

A. v. Gennep tvrdí, že většinu rituálů můžeme pojmenovat přechodovými. Hlavní funkcí rituálů je totiž přesun účastníků z jednoho stavu bytí do jiného a zaznamenávají jednotlivé stavy během celého tohoto přechodu. Nedílná většina přechodových rituálů (např. svatba, křest, pohřeb) má velice podobnou strukturu ve všech společnostech. Přechodové rituály jsou mechanismy, jež pomáhají lidem snáze zvládat životní zlomy a integrovat je do své intimní společenské zkušenosti (Gennep, 1997). Průběh získávání tatuáže do skupiny přechodových rituálů spadá, v tradičních společnostech ho doprovázela spousta tabu, mnohdy se tabu týkalo charakteru sexuálního a alimentárního. Pro chlapce ze Samoy bylo dosažení tetování samým přechodem do dospělosti. Chlapec, jenž byl bez tatuáže, byl stále považován za chlapce. Na Novém Zélandu bylo opatření tatuáže provázeno zpěvem, sexuálním a alimentárním

tabu. Ústřední roli sehrála mana²¹, podle Maorů se nejvíce many soustředí v hlavě, z tohoto důvodu si Maoři tetovali obličej (Zrůstová, 2008).

Strukturální antropolog C. Lévi-Strauss vidí podobnost iniciačních rituálů v reprodukci stále stejného schéma. Pojednává o tom, proč lidé v západní společnosti nepovažují provozování takovýchto rituálů za nezbytné. Vysvětlením je odlišné myšlení u nativních národů a moderního člověka. U iniciačních rituálů vyzdvihuje téma narození a smrti. U přírodních národů si tato témata zachovávají plný původní smysl. Západní společnost je však okleštila a zůstal pouze význam fyziologický. Nativní národy zcela jednoduše berou slova a pojmy vážně, pro moderního člověka to jsou pouze slovní hříčky (Lévi-Strauss, 1996).

A. v. Genep dělí rituály na sympatetické, kontaktní, přímé, nepřímé a pozitivní a negativní. Sympatetické rituály se zakládají na víře v působení obdobného na obdobné, opaku na opak, napodobeniny na reálný podnět nebo bytost a naopak, slova na čin. Kontaktní rituály se oproti tomu soustředí na materiálnost a přenos vrozených či získaných vlastností na dálku. Přímý rituál má okamžitou efektivitu bez zasáhnutí autonomního činitele (prokletí, uhrnutí apod.) Nepřímý rituál uvádí v pohyb autonomní či zosobněnou sílu či dokonce celou řadu sil (démon, třída džinů, božstvo apod.), jež zasáhne ve prospěch jedince, který rituál provedl (zaslíbení, modlitba apod.) Pozitivní rituál představuje obřad, kterým se má něco ovlivnit. Negativní rituál je např. tabu – zákaz konkrétní činnosti, aby se v jejím důsledku nic nestalo (Genep, 1997).

1.6.2 Rituály v moderní době

Rituály z naší společnosti nevymizely, jen postupem doby a se změnou společnosti nabyly jiných podob. Dnešní rituály jsou v podstatě modifikací rituálů klasických. V minulosti byly rituály a ceremoniály spjaty s náboženstvím i celou kulturou. Byly plně prožívány, doprovázely člověka životem a do značné míry jej i řídily. Dobový člověk neznal v podstatě žádné všední činnosti. Jakákoliv činnost měla

²¹ Mana – nadindividualizovaná životní síla působící dobro i zlo. Mana se stala totemistickým principem (Zrůstová, 2008).

svůj význam a podílela se na posvátném. Jestli tomu tak je i dnes, není zcela jisté. Každý člověk má potřebu udržovat alespoň jisté spříznění s transcendentem, archetypy, s dimenzí „Počátku“. Tato potřeba nemizí, ale často se probouzí sama v rozmanitých formách. Pokud není člověku ukázáno, v co věřit, hledá jakoukoli jinou variantu, která má nějaký smysl, něco, v co může sám věřit (Prokešová, 2008).

Antropologie se vždycky zabírala četností jinakostí odlišných kultur. V 19. století se ale otočila sama k sobě a vytvořila svou vnitřní společenskou pluralitu. Započala studium samotného symbolického procesu vytváření identit a závažnost funkce rituálu v tomto procesu. Augé zde definuje rituál jako spuštění techniky, jenž má symbolický účel a to utvářet relativní identity prostřednictvím zprostředkování odlišností. Rituál má tedy v jedné rovině sdružovat v rámci jakéhosi „jazyka identity“ a v druhé rovině rozlišovat pomocí „jazyka odlišnosti“. Moderní rituál utužuje jednotlivé society uvnitř moderní pluralitní společnosti, jež již má nedostatek komplexní integrity. Autor poté rozděluje „omezenou rituální techniku“ a „rozšířenou rituální techniku“. „Omezená rituální technika“ je definována spojitostí ke svému cíli, sdílená identita spolupracuje pouze s časově omezenou ceremonií, kdy nesourodé odlišnosti jsou v době rituálu ignorovány. „Rozšířená rituální technika“ se zařazuje do širšího kontextu, ve kterém se rituál odehrává. Tento termín je neodlučitelný od termínu „teatralizace“ světa, protože pomocí něj chápeme všechny odlišnosti a můžeme se s nimi identifikovat. „Rozšířená rituální technika“ je charakteristická pro naši společnost, je rozvinutou komunikační sítí, je ve spojení s celou zemí i světem a pokládá původ trvalých citů a hodnocení. Jednoduše řečeno formuje stav veřejného smýšlení. Někteří soudobí antropologové zastávají názor, že bodyart je fenoménem současnosti, protože v naší společnosti chybí rituály (Zrůstová, 2008). Takový jedinec, má podle Eliadeho, strach z dějin, žije v lineárním čase, kde je otevřenost konce a člověk netuší, jakým směrem se ubírá (Eliade, 1993). Nouze o smysl poté dohání jedince k umělé ritualizaci společenství (Zrůstová, 2008).

Každá společnost má potřebu se po určité době obnovit, ztotožnit se změnou, která v ní dozrála. U nativních národů se toto dělo díky rituálům. Pomocí nich se protispolečenský pud agrese přeorientoval v přátelství či solidaritu. Za předpokladu, že

tyto mechanismy chybí, mohou vyvolat nejen napětí, ale i revoluci či válku. V minulosti u nás přirozená obnova společnosti stagnovala. Zapříčinilo to mnoho emocí a hněvu. Fanatismus a krveprolévání se již neřadí do našeho způsobu chování, v tuto chvíli je na nám bližší kulturní přerod jako projev rituální proměny (Klímová, 2001).

Lidský kolektiv má potřebu se obnovovat. Člověk se dokáže změnit v určitém životním období nebo životní události, kdy hledá a vybírá si vyhovující skupinu. Jestliže společnost nenabízí dostatečně silné iniciační rituály, člověk si vykonstruuje vlastní, jež mohou poškozovat společnost. Mladiství si nacházejí partu, vymýšlejí si rituály přechodu mající podobu rozmanitých zkoušek, zápolení, a zároveň i negativní podobu násilí a šikany. Násilí v dětských a mladistvých skupinách zrcadlí podobu současného světa – pomocí médií, komplexní krizi lidské skupiny a vzdálenost od řádu. Čím komplikovanější je domoci se řádu, o to méně překážek musí pud agrese překonat (Klímová, 2001).

V současnosti existují sociální experimenty – komunity, které se snaží o nápravu. Rodí se zde nová kultura. Člověku není vždy jasné, o co samotnému mu jde. Touží po něčem a z jeho bezbrannosti a neznalosti manipulace se často stává, že se uspokojuje něčím jiným. Například kult dokonalého těla, kterým se zakrývá potřeba vnitřní „postavy“ duše, čímž je vztah a spiritualita. Touha bez pravého uspokojení se zvyšuje a vzniká závislost (Klímová, 2001).

Součástí lidské zkušenosti jsou rituály i ritualizované chování, které je důležitou součástí našeho života. Tyto zautomatizované úkony určují řád dennímu, ročnímu i životnímu cyklu a mají význam nejen pro jednotlivce, ale i pro vzájemnou komunikaci mezi lidmi. Rituální prvky v soudobé společnosti lze vystopovat v mnoha formách chování. Neustále se uspořádávají oslavy, kterými se snažíme vytrhnout z rutinního života a to za pomoci nejrůznějších druhů zábavy. Narušujeme zaběhnutý a profánní čas něčím, co se v našem světě zcela běžně neobjevuje. Abstinuje zde ale zážitek, že jsme středem světa, spojitost s moudrostí předků. Lidé tuto chybějící dimenzi rozmanitými způsoby hledají. Ať již nápodobou rituálů původních, které jsou obvykle spojeny s odlišnou kulturou nebo vytvořením nových rituálů. Jako příklad může sloužit zájem o

šamanské techniky či nativní národy, experimentování s drogami i se změněnými stavy vědomí – holotropní dýchání, zážitky z adrenalinových sportů. Zdá se, že ve chvíli, kdy je společnost více rozvinutá, tím více v ní převažuje všední svět nad světem posvátným. Pro zážitky související s prožitkem „přesahu“ chybí v dnešní realitě rámeček. Zdají se být nesrozumitelné, mnohdy ohrožující a z tohoto důvodu mohou zůstat nepochopeny (Prokešová, 2008).

Tento fenomén pozorujeme nejvíce u lidí v období puberty a adolescence. Určité projevy a „zvláštnosti“ lze zhlédnout jako nevědomou potřebu mladých lidí vykonstruovat, vyzkoušet a zvládnout situace, jež mají podobu s iniciačními rituály. Jaké možnosti se nabízejí mladým lidem, jestliže chtějí projít zkouškou sebe sama a uvědomit si změnu v dospělého jedince? Společnost nabízí rituály v podobě maturity, promoce nebo řidičského průkazu. Tyto možnosti se však netýkají všech dospívajících a nezdá se, že přinesly plnohodnotné uspokojení dospělosti. Potřeba prožitku iniciace je univerzální a hluboce zakořeněný vzorec, jež na sebe v případě, že není v koncepci společnosti vědomě a záměrně realizován, dostává rozličné podoby, mnohdy neschvalované nebo nebezpečné. Zajímavý a často nepochopený požadavek rozvinout transpersonální prostor, nezbytnost testovat tělesnou zdatnost, zkusit nebezpečné situace, porazit strach a bolest, a podobně i uchýlit se do samoty či snášet různé formy askeze. Zde můžeme pozorovat zřejmé analogie s tím, čím procházeli neofyté²² v oblasti iniciačních rituálů. Nejpodstatnější aspekt nezbytnosti projít iniciací je skutečnost, že nejde jen o individuální zážitek, ale zážitek celého společenství (Prokešová, 2008).

V současnosti spadá do ritualizovaného chování politický fanatismus, sekty, rozličné neokulturní a pseudokulturní školy a jiné. Zároveň i nedělní mše, koncerty celebrit, kde působí extatický stav a davová psychóza, do určité míry celá kultura a umění. Do těchto ritualizovaných forem se dají zahrnout i sportovní akce, kde se shromáždí masa lidí. Ve velké míře se zachovali rituály v individuální formě a to v podobě rutinních každodenních činností, jako např. čištění zubů, televizní noviny

²² Neofyté – v původním slova smyslu novokřesťané, jež v období raného křesťanství přešli z jiných náboženství na křesťanskou víru, <http://encyklopedie.vseved.cz/neofyte>

v půl osmé, venčení psa ve stejnou dobu, rituály, jež dodržujeme při jídle, v práci, v mezilidském vztahu (Garabík, 2000).

1.6.3 Modern primitives

V naší kultuře přetrvávají subkultury, jež chápou tetování jako rituál v původním smyslu. Zrod tetování je jakýmsi procesem, kdy se člověk začlení do konkrétní komunity, novodobého „kmene“, stejně smýšlejících lidí. Takoví lidé jsou nazýváni *Modern primitives*, protože bezprostředně reagují na primitivní kultury a jejich nutnost tělesných modifikací. Nezahrnuje se sem pouze tatuáž, ale i piercing, implantáty, skarifikace a jiné modifikace těla. Tyto nástroje jsou cestou k duchovní transformaci a podstatou pro větší spirituální citlivost. Inspirace přichází od primitivních kultur, z jejich iniciačních rituálů, setkáme se zde i se sexuálními abnormalitami jako např. sadomasochismus a fetišismus (Zrůstová, 2008).

1.6.4 Význam rituálu pro společnost

Dle Heleny Klímové vznik a osudy středně velké skupiny mohou být modelem pro vznik kulturních vzorců a symbolů společnosti vůbec. V malé skupině (8-12 členů) dochází spíše k ústupu do rodinného prostředí, rituál navodí pocit návratu do náruče matky, podporuje sourozenecké citové projevy. Postupem času přestávají být skupiny pouhým součtem jedinců a jejich vlastností, ale vytvářejí novou kvalitu, strukturu, jež ožívá, rodí se, stává se organismem, u svých členů podněcuje chování, které vede k přežití a posilování skupiny (Klímová, 1994).

Ze skupinových fenoménů, díky nimž se skupina vymezuje jako samostatný útvar, se hned zpočátku zpravidla odhalovalo vymezení hranic místa a času. Skupina rozděluje společný čas a prostor jako výhradně rozdílné od jiných časů a prostorů – a dělí je zvláštními hranicemi. Souběžně s tím se rozbíhá společný život skupiny na stupni duchovním, postupně se vytváří duše skupiny a staví se další neméně hodnotné hranice – hranice „My“ (Klímová, 1994).

„Prožitek „My“ vystihuje to, co lidskou skupinu odděluje z ostatního lidského společenství, co ji konstituuje jakožto jednotlivě prožívanou „sociální bytost“, co jí dává větší moc nad myslí. „My“ je měřítkem identity, mravů i normy. Pomocí tohoto pocitu lidské společenství přežívá ve shodě s obecnou mravností nebo naopak v kontrastu s ní“ (Klímová, 1994, s. 44).

Dychtivost skupiny po sebeuskutečnění, po svobodném a svébytném životě se ukazuje vytvářením symbolů – slovních, chování i hmotou. Rituál je dle autorky skutečným tvořivým procesem. Během rituálu vzniká nejen symbol, ale i vztah, a to tím, že během tohoto procesu celé společenství prožívá něco společného a sjednocujícího (Klímová, 1994).

Typickými prvky skupinových rituálů je hlavně spontaneita vzniku, jistý způsob opakování, zdůraznění jiného smyslu než zraku – zdůraznění přírody uvnitř nás, prostřednictvím ochutnávání vlastními smysly (Klímová, 1994).

„Z prvků rituálu pak spontánně vzniká skupinová subkultura včetně skupinových hodnot a včetně metafor jakožto soukromého jazykového těsnopisu skupiny“ (Klímová, 1994, s. 51).

Joseph Campbell má velice poutavé hledisko na význam rituálu. Význam rituálu dává podobu lidskému životu i v současném světě. Svědčí o tom například etiketa stolování, armádní předpisy, čajový obřad apod. Obdobným výrazem pro život je dle Campbella struktura. Čím více je tato struktura dokonalejší, o to více se zvyšuje i forma života (Campbell, 1998). Právě prostřednictvím tohoto procesu se znovu vyděluje samostatná osobnost. Nástrojem identifikačního procesu je rituál. Lidské mládě, jež je účastno rituálů své komunity a naslouchá jejím mýtům, se postupem času stává částí sociálního prostředí. Prostřednictvím flexibility, adaptability a schopnosti raného sociálního učení je lidské individuum tímto způsobem společensky definováno. Od projektivní identifikace skrze vzájemná hodnocení jedinec dozrává k akceptování své role, včleňuje se do dělby práce či do profesionální institucionalizace. Tady se znovu pomocí rituálů chování zjistí pořadí mezi jedinci – vzájemná hierarchie (Prokešová, 2008).

Potřeba domova a prostředí skupiny do naší mysli vštěpuje základní sociální šablony. Společně se přitom zjevuje pocit závislosti, jenž je potřeba změnit v odpovědnost, z důvodu dosažení psychické zralosti a začleněním se do společnosti jakožto dospělý člen komunity. Změna stavu od závislosti k odpovědnosti radikálně změní interakci dospívajícího s okolím. V nativních kulturách byly cílem rituály dospívání, vzdělávací systémy jsou cílem všech kultur. V naší současné společnosti se etapa závislosti protáhla až k pětadvacátému roku života. Je to důkazem, že není vše v pořádku. Schází nám iniciační rituály? J. Campbell dodává, že již od roku 1914 moderní společnost nedbá a pohrdá rituály a zvyky, jež přivedly naši civilizaci na svět (Campbell, 1998).

1.7 Motivace

V důsledku pestrosti naší společnosti se nejen funkce ale i motivy tatuáže liší od primitivních kultur. Jestliže charakterizujeme soudobou kulturu jako změť nejrůznějších vlivů, které mají dopad i na zkrášlení těla, poté nelze najít pouze jednu motivaci, ale motivací existuje stejný počet jako jedinců. U nativních národů mělo tetování vždy skutečnou funkci prolínající se s dalšími aspekty dané kultury, protože se jednalo o společenství tvořící určitý systém přežití (Zrůstová, 2008). Dle R. Benedictové je „všechno to různorodé chování zaměřené na získávání potravy, partnera, na válčení a uctívání bohů se formuje do konzistentních vzorců v souladu s kanóny výběru, které se v dané kultuře vyvíjejí, aniž si to lidé uvědomují“ (Benedict, 1999, s. 49). Neporozumíme proto kultuře studiem konkrétních kulturních rysů, ale jejich smyslem v kultuře jako celku. Jestliže chceme rozpoznat základní princip nějakého chování, musíme jej začlenit do kontextu motivů, emocí, a hodnot, jež jsou v určité kultuře institucionalizované²³. Dle této teorie tatuáž u nativních kultur podtrhovala vybrané

²³ Ruth Benedictová je hlavní představitelkou antropologického směru konfiguracionismus. Tento směr nahlíží na kulturu jako na systém kulturních vzorců, jež jsou neustále ve vztahu k dominantní konfiguraci. Tato konfigurace dává kulturním prvkům logiku, řád a organizaci. Ve svém díle *Kulturní vzorce* vymezila dva typy kultur: typ apollinský, jež se vyznačuje klidem, skromností a zdrženlivostí, hlavním motivem je ritualizace, druhým typem je typ dionýský, kde bazálním motivem je boj o prestiž, což přináší individualizaci, výstřednost a agresivitu (Zrůstová, 2008).

vzorci. Dionýský typ společenství ztělesňuje hierarchické uspořádání. Nositelem jsou náčelníci, válečníci a vyšší třídy. Apollinský typ společnosti může představovat funkci léčitelskou či ochranou. V soudobé společnosti, jež je dle představeného schématu, dionýského typu, doplňuje tatuáž pocit výlučnosti, odlišnosti a jedinečnosti. Leckdy i výběr samotného tetování přináší jedinci smysl, podstatu a pocit sounáležitosti i atraktivity. Individuum tímto sděluje stav, ve kterém se momentálně nachází a jak se cítí. Tetování je vyjádřením vzdoru a svobody, mnohdy i samotným projevem duševních podnětů (Zrůstová, 2008).

Oblast motivů, jež vedou k uskutečnění tatuáže, se v současné moderní společnosti nachází ve velice širokém spektru možností. V dnešní době do tohoto výčtu patří především skutečnost, že tetování se stalo módní záležitostí. Podobné je to s náušnicemi u mužů nebo různými kroužky a řetízky v obličejí nebo v zóně kolem pupíku. Tetování je určitou životní filozofií, ve které se ukazuje touha po osobní rovnováze či dotváření vlastní osobnosti, nebo určitý životní styl, jež se vztahuje v jisté subkultuře, např. motorkářská tradice Harley Davidson. Nezanedbatelným faktem je též skutečnost, že tatuáž je znakem příslušnosti ke konkrétní skupině jako např. nápravné výchovné zařízení, vězení apod. Poté je to touha vlastnit permanentní památku na určité životní období nebo zkratkovité chování po ukvapeném nápadu nebo dokonce vlivem nicnedělání, kde tatuáž je jistým nástrojem k jeho naplnění. V neposlední řadě je to i určitá revolta (Křížová, 1996). Dle Šnajdra: „určitým společenským skupinám slouží tetování jako prostředek a výraz odporu, jímž provokují ostatní členy společnosti patřící ke skupině, jíž odpovídá soudobý způsob života a jeho společenské normy. Tetování se tak vědomě vyřazují z této skupiny a zařazují se do podskupiny, která revoltuje nejen názory a chováním, ale zejména také způsobem úpravy oděvů, tváří, kůže“ (Šnajdr, 1984, s. 770).

Z praxe se zdá, že jedním z nejzákladnějších a nejzřejmějších motivů, je skutečnost, že se dotyčnému tetování líbí. Lidé se s tetováním setkávají na ulici, ve filmech, ale i na osobách z jejich okolí a bezpochyby si na něj udělají vlastní názor. Někteří z nich se poté rozhodnou, že i oni sami si nechají udělat tetování. Fakt, že se dotyčnému tatuáž líbí, je však výsledkem hlubších motivů (Grógerová, 1997).

Individuum se rozhoduje pro konkrétní podobu, posléze se jí nechává permanentně vtisknout pod kůži. Tato forma vizualizace sebe sama je určitým vyjádřením originalnosti, jedinečnosti a zajisté i svobody (Zrůstová, 2008).

Sanders vnímá tetování jako vysoce sociální akt, jako manipulaci s vlastní podobou, mluví o symbolickém významu, kdy se tělo mění v moderní společnosti (Sanders, 1989). „Tetování vypovídá o tom, jak jedinec pociťuje sám sebe, a naopak, jak jedince budou vnímat ostatní. Může být známkou odcizení z hlavního proudu, někdy ale může mít efekt sblížení, identifikace s nějakou skupinou“ (Sanders, 1989, s. 175).

Velmi podobný názor má i Zrůstová, která ve své práci Tetování aneb vizualizace sebe sama říká: „vizualizace sebe sama není pouze pro svět, ale i pro člověka samotného. Význam tetování směřuje vždy dvěma směry, k samotnému nitru jedince a k jeho okolí. Esteticko – dekorativní funkce směřuje k ostatním v rámci dotváření těla a lidské sexuality a k nám samotným jako zdroj pocitu jedinečnosti a přitažlivosti. Významová funkce směřuje hlavně k individu samotnému, jako vizualizace sebe sama a k ostatním jako projev vlastního postoje ke světu, nebo k vjemům v něm“ (Zrůstová, 2008, s. 28).

Určití lidé se snaží tetováním vyšperkovat své tělo, díky tatuáži si kompenzují své nedostatky. Snaží se změnit svůj vzhled, vtisknout do svého těla něco, co je nové, osobité, něco, co si sami vybrali a co může svědčit o tom, jací jsou či jak by chtěli být vnímáni okolím (Grógerová, 1997).

Pomocí tetování je možné formulovat protest proti konformismu, uniformnosti a vlastně čemukoli (Grógerová, 1997). „Stává se prostředkem nonverbálního sdělení, které může mít charakter výzvy“ (Křížová, 1996, s. 34). Přesně tento motiv, v kontextu s přítomností tatuáže u delikventů a tzv. problémové mládeže, byl v minulosti brán nejen laiky ale i odbornou veřejností za přední a v mnoha případech jako jediný (Grógerová, 1997).

Tetování samo o sobě může ztělesňovat něco permanentního, v čase neměnného, může představovat přetrvávající hodnoty, jež na rozdíl od našeho těla nestárnou.

Paradoxem je, že toto lidi nejvíce odrazuje. Zásadní je, že to může být naopak velice důležité a mnohdy nevědomě chtěné (Grógerová, 1997).

Tatuáž v sobě obsahuje složku esteticko – obrazovou a obrazově – sdělovací. Může představovat ornament bez zdánlivého významu, nebo může symbolizovat určitý projev názorů nebo osobních zájmů. V každém směru je tetování sociální věcí ovlivňující jak samotného jedince, tak i jeho okolí. Vytváří se tím dvě roviny, kdy v jedné člověk znatelně označí své tělo, ale současně toto označení vnímá jako vnitřní osobní záležitost vlastních významů (Zrůstová, 2008).

Objevit ucelený a konkrétní model motivace tetovaných není možné. Motivy pro tatuáž jsou pestré a rozličné jako náměty obrázků nebo osobnosti jejich majitelů. Motivy, jež tu byli nastíněné, jsou jen nepatrnou částí variability, jež je skrytá v každém člověku (Grógerová, 1997).

2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zmapovat motivační faktory pro tetování a piercing. Identifikovat a analyzovat rituální aspekty fenoménu novodobého tetování a piercingu, s ohledem na absenci rituálu v současné postmoderní společnosti.

2.2 Výzkumné otázky

Vzhledem ke kvalitativní povaze výzkumu budou hypotézy stanoveny až po vyhodnocení dat (Disman, 2002). Stanovené hypotézy proto uvádím v části 5 Diskuze.

Pro výzkum jsem si stanovila následující výzkumné otázky, z nichž posléze vyplynuly okruhy otázek.

1. Představuje mnohočetné tetování/piercing pro základní cílový soubor rituál?
2. Je možné u základního cílového souboru identifikovat specifické životní etapy, kdy tetování/piercing vznikalo?
3. Existuje u osob s tetováním odlišná motivace k jeho realizaci než u osob s piercingem?
4. Reflektuje výběr motivů tetování životní etapy, nebo se jedná spíše o módní trendy?

3 METODIKA

3.1 Strategie výzkumu – kvalitativní výzkum

Vzhledem k atypické a nekonformní cílové skupině (lidé, kteří se nechali tetovat či si nechali udělat piercing) jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu.

Kvalitativní výzkum využívá ke zkoumání jevů induktivní metodu, jež začíná pozorováním, sběrem dat, ve kterých se následně zkoumá pravidelnosti existující v těchto datech a po jejich významu. Na tomto základě se formulují předběžné závěry a výstupem jsou nově formulované hypotézy či nová teorie.

V kvalitativním výzkumu není důležité mít srovnatelná data od všech zkoumaných jednotek. Tento výzkum má nízkou reliabilitu, na druhou stranu může mít vysokou validitu (Disman, 2002).

3.2 Výzkumný vzorek

Základní výzkumný vzorek č. 1 je tvořen osobami, které mají tetování nebo piercing v České republice. Tento základní cílový soubor je zvolen metodou snowball²⁴. Vyhledala jsem osoby, jež jsou tetovány či piercingovány, pokud možno různých věkových kategorií, ochotných komunikovat na toto téma.

Ve výzkumném vzorku č. 2, jsou vybrány osoby, které jsou profesionálními tatéry, a které přicházejí do kontaktu se základním cílovým souborem č. 1. Doplnkový soubor byl zvolen účelovým výběrem.

²⁴ Metoda snowball (sněhová koule) je jednou z nejčastěji užívaných metod výběru vzorku u kvalitativního výzkumu. Výzkumník vybere jednoho či několik málo jedinců k interview. Tyto osoby fungují posléze jako informátoři pro doporučení dalších zajímavých členů populace (Hendl, 2005).

3.3 Realizace výzkumu

Rozhovory s jednotlivými osobami se uskutečnily v období od ledna do dubna roku 2010. Oslovila jsem 30 tetovaných/ piercingovaných osob, ale podařilo se domluvit 17 rozhovorů, které se týkaly základního cílového souboru. Faktorem pro začlenění do výzkumného vzorku byla podmínka minimálně 2 tetování/piercingů. Tyto osoby jsou z celé České republiky. U doplňkového souboru jsem oslovila 12 profesionálních tatérů, z nichž s rozhovorem souhlasili 4 tatěři.

Představitelé základního výzkumného i doplňkového souboru mají zkušenosti s tetováním či piercingem. Rozhovory jsem domlouvala osobně, telefonicky i prostřednictvím elektronické pošty. Všechna interview proběhla v kavárnách. Každý rozhovor trval minimálně 90 minut.

3.4 Technika sběru dat

K získání informací od jednotlivých respondentů jsem zvolila techniku polostrukturovaného interview s otevřenými otázkami.

Tato technika byla zvolena z důvodu zkoumání jednotlivých osob do větší hloubky a respondentům tak byl ponechán prostor pro jejich vlastní plnohodnotné a vyčerpávající vyjádření.

Doplňkovou metodu tvoří sekundární analýza dat zahrnující odbornou literaturu včetně studentských prací zaměřených na problematiku tatuáže a piercingu, dále analýza novinových článků obsahující problematiku tetování a piercingu v České republice a webové stránky a literatura věnující se fenoménu tetování/piercingu.

3.5 Scénář rozhovoru

Operacionalizací jsem získala 16 otázek – okruhů dotazování pro základní cílový soubor a 11 pro doplňkový soubor – okruhů dotazování. Scénář rozhovoru, tedy

pořadí otázek, vytváří hlavní osu interview. Doslovné znění otázek je uvedeno v příloze č. 1.

V rozhovoru jsem se zaměřila jak na tento scénář, tak na jakákoliv další bezprostředně s tím související témata, ke kterým byl respondent ochotný vypovídat a která by mohla výzkumný záměr rozšířit či obohatit o nové poznatky.

4 VÝSLEDKY

V této kapitole se specifikuji na analýzu a výsledky základního cílového a doplňkového souboru, které jsem výzkumem získala a současně uvedu výstupy výzkumu.

4.1 *Výsledky základního cílového souboru tetovaných/piercingovaných*

4.1.1 *Obecné údaje*

Výzkumu se zúčastnilo 10 žen a 7 mužů. Ve věkovém rozmezí 19 – 51 let. Nejnižší věková hranice, kdy si respondenti nechali udělat první tetování je v 15 letech, ze základního výzkumného vzorku se jedná o 2 respondenty (respondenti 6 a 12). U ostatních je věková hranice vyšší. Srovnatelné je to i s piercingem. Pro 3 respondenty (respondenti 1,12 a 15) byl piercing proveden ve 14 letech. U ostatních to bylo o rok či dva déle. Obecně by se dalo říci, že naprostá většina respondentů začala s piercingem či tetováním v období puberty.

4.1.2 *Identifikační otázky*

Do základního cílového výzkumného souboru bylo zařazeno 17 osob, z toho 10 žen a 7 mužů. Věkové rozmezí výzkumného základního cílového souboru je 19 – 51 let, z nichž jedna osoba je ve věku 19 let, 8 osob v rozmezí 20-30 let a 8 osob přesáhlo věkovou hranici 30 let. 9 osob pochází z Jihočeského kraje, 4 z kraje Ústeckého, 2 osoby z kraje Středočeského a po jedné osobě z krajů Karlovarského a Západočeského. Vzhledem k tomu, že někteří tatěři, jež tvoří doplňkový výzkumný soubor, souhlasili s rozhovorem z pohledu tetovaných/piercingovaných, byli zařazeni do základního cílového souboru.

4.1.3 Identifikace tetování a piercingu

Ze 17 osob, které byly do základního cílového výzkumného souboru zařazeny, je naprostá většina respondentů nositeli současně piercingu i tetování. Jedná se o 13 respondentů. Pouze 3 respondenti (respondenti 4,11 a 16) jsou tetováni a jen jediný respondent (respondent 1) je nositelem piercingu. Velmi zajímavé je, že respondenti, kteří jsou nositeli buď jen tatuáže, nebo piercingu jsou muži. Avšak může to být náhoda daná malým počtem respondentů. Všechny ženy mají současně tatuáž i piercing.

4.1.4 Tetování a piercing jako rituál u respondentů

Tento okruh dotazování vyplynul se stanovené výzkumné otázky. Cílem je zhodnotit, zda je pro respondenty tetování/piercing rituálem či jen módním trendem. Pro lepší orientaci jsem rozdělila tetování a piercing na 2 samostatné kapitoly. Stěžejními otázkami v této kapitole bylo zdůvodnění, proč si respondent nechal udělat tetování nebo piercing.

4.1.4.1 Tetování jako rituál nebo ozdoba

Pro 4 respondenty (respondenti 6,9,10,12) je tetování jednoznačně věcí krásy a estetiky. Jednoduše by se dalo říci, že se jim líbí. *„Tetování se mi líbí, je to vzrušující zážitek. Je to něco, co tě odlišuje od ostatních“* respondent 6.

2 respondenti (respondenti 2 a 7) si nechali udělat první tetování z důvodu, že se jim líbilo. Postupem času, ale pro ně osobně tetování nabylo hlubšího významu. Zároveň tetování korelovalo s jejich životní stylem. *„Tetování přišlo tak nějak samo. Prvně se mi to líbilo a připadal jsem si trošku jinej. Ty další už byl nějaký životní styl. Musím ale uznat, že občasná rebelie a provokace mě taky baví. Člověk jde tak nějak proti proudu a boří předsudky, že potetovanéj člověk je vyvrhel nebo kriminálník“* respondent 7.

Rituál či osobní význam, toto je vyjádření 9 respondentů (respondenti 3,4,5,8,11,13,14,15,17). Respondent 17 se vyjádřil slovy: „*Tetování je můj deníček, má pro mě symboliku*“. Respondent 14 jistým způsobem doplňuje respondenta 17: „*Tetování mne nejen fascinuje, ale umožňuje předat symbol. Ztotožnit se s ním a reprodukovat ho*“. Odpověď respondenta 14 zní: „*Vnímám tetování především jako rituál. Odděluje určité životní etapy duševního a osobnostního růstu. Dá se tam najít konec střední, konec vešsky, konec PhD., ale také ta osobnost, což se popisuje mnohem hůř. Je tam i krize i její překonání, pohoda, ono to dost splývá☺*“. Respondent 15 se vyjádřil slovy: „*Částečně je tetování rituál, ale pomalu to tento význam ztrácí*“.

Velmi specifickou a ojedinělou odpověď měl respondent 16. Jeho postoj k tetování je ovlivněn profesí, kterou vykonává. Proto pro něj osobně tetování nemá velký význam. Vyjádřil se: „*Dělám tetování a potřeboval jsem si vyzkoušet, jakým způsobem to zákazník prožívá. Chtěl jsem zažít, jak se u toho cítí*“.

4.1.4.2 Piercing jako rituál nebo ozdoba

K otázce, jež se vztahuje k piercingu, se nevyjádřili 2 respondenti (respondent 4 a 11) z důvodu absence piercingu.

Naprostá většina respondentů (respondenti 1,3,5,6,7,8,9,12,13,14,15,16) se shodla, že piercing pro ně symbolizuje ozdobu. Piercing je libý na pohled, ale rituál nebo osobní význam v něm žádný z uvedených respondentů neshledává. Respondent 3 se k této otázce vyjádřil takto: „*Piercing – to bylo z důvodu určité rebelie, kterou má asi většina pubertáků – u mě to byla rebelie vůči otci, dnes vnímám piercing z hlediska estetické funkce a trochu možná „soulad“ se skupinou lidí podobného rázu a životního stylu (hudba apod.)*“.

Pouze pro 2 respondenty (respondenti 2 a 10) symbolizuje piercing osobní význam či rituál. Respondent 10 odpověděl slovy: „*Piercing je pro mě jako rituál, pocit uvolnění a vzrušení*“.

Respondent 17 se k otázce piercingu staví zcela odlišně. Jeho tvrzení se vztahuje k bolesti. Piercing mu pomáhá překonat životní krize, představuje bolest, jež jej uklidňuje. Po leckdy i velice krátké době piercing vyndává, ztrácí pro něj význam, krize byla zažehnána.

4.1.5 Proces tetování jako rituál u respondentů

Pro 8 respondentů znamená tetování určitý rituál či osobní význam. Je to stejné i s procesem, kdy tetování vzniká? Spolu s tím souvisí i otázka bolesti. Jak se na bolest dívají respondenti? Uznávají znečitlivující gely? Toto je obsahem této kapitoly.

Vzhledem k povaze této kapitoly bude respondent 1 vyřazen – nemá žádné tetování.

Pro 11 respondentů (respondenti 2,5,6,8,9,10,11,13,14,15,17) je proces tetování vnímán jako rituál. „*Proces je určitě rituál. Už jenom ta příprava. Fyzická – tatérova, tak psychická – tetovaného. Tetování musí bolet, jinak ztrácí kouzlo rituálu a měl by ho opravdu každý*“ takto zní odpověď respondenta 15.

Zbýlých 5 respondentů (respondenti 3,4,7,12,16) proces vzniku tatuáže jako rituál nevnímá. Názor respondenta 7 je: „*Tady u nás pochybuju, možná v Amazonii u různých kmenů to rituál je. U nás (myslím naši společnost) je to spíš prolínání se s módním životním stylem, forma protestu, sebeuspokojení, víry atd.*“

Na bolest během tetování mají všichni respondenti (respondenti 2-17) stejný názor. Podle nich bolest k tetování prostě a jednoduše patří. Znečitlivující gely či podobné metody (např. ve formě alkoholu) odsuzují. Dle respondenta 14: „*Bolest je součástí. Zajímavé je, že to ani bolet nemusí. Je to o psychice. Když ti sedne tatér, je to dokonce příjemná záležitost. Když ne, bolí to i moc. Bolest u tetování není tak strašná. Ale rozhodně to nedělám kvůli ní 😊*“

4.1.6 Specifické životní etapy, kdy tetování/piercing vznikalo

Je možné identifikovat životní etapy, kdy tetování či piercing vznikalo? Je možné, aby pro někoho tetování/piercing znamenalo překonání krize? Nebo tetování/piercing vznikají bez ohledu na jednotlivé životní etapy? Do tohoto okruhu dotazování jsem zařadila druhou část 8. otázky spolu s 9. otázkou. Opět jsem pro lepší orientaci tento okruh rozdělila na část týkající se pouze tatuáže a část týkající se jen piercingu.

4.1.6.1 Specifické životní etapy, kdy vznikalo tetování

Respondent 1 se k tomuto tématu nevyjádřil z důvodu absence tetování.

Pro respondenty 3,9,13,14,17 vznik nového tetování znamená ukončení jedné životní etapy či překonání krize. S novou tatuáží začínají nanovo, s novou image, s novým pocitem. Slovy respondenta 3: *„Když jsem byla poprvý na tetování, tak to bylo zrovna v období ne moc OK, nějak se to sypalo, tak jsem se rozhodla a šla, ani jsem se moc nerozmyslela. Asi to byl popud, že teď zrovna musím udělat nějakou změnu a o tetování jsem přemyslela dlouho, takže se to hodilo. A překonat tu krizi mi to pomohlo. Byl to začátek nová životní etapy, jedno jsem uzavřela a další kus začínala.“* Velice podobný názor má i respondent 13: *„V mém životě vždy nový obrázek znamená nástup nové etapy – respektive ukončení té staré etapy a to dost nepodařené etapy. Zejména poslední motiv je tak postaven a myšlen – vždy když je životní etapa, kdy mi radost nedělá vůbec nic – nechávám se tetovat. Vždy když potřebuji začít myslet na něco jiného, začínám automaticky přemýšlet nad tím, že se nechám potetovat. Je to s železnou pravidelností přibližně vždy po roce.“*

Ostatní respondenti (respondenti 2,4,5,6,7,8,9,10,11,12,15,16) se shodují na názoru, že nové tetování nezaznamenává ukončení životní etapy či něco podobného. Nová tatuáž vzniká kdykoliv, kdy se na to dotyčný cítí a kdykoliv kdy dospěje do fáze, že nové tetování chce. *„Nezáleží u mě na krizi nebo pohodě, prostě když chci změnu, jdu do toho“* respondent 10. Respondent 4 říká: *„Pro mě není důvod na sobě něco*

měnit, když se mi změní rodinný vztah. Vadí mi, když lidi na sebe malují jména manželek, anebo čínské znaky, o kterých ani nevědí, co vlastně znamenají. Vhodná chvíle je pro mě v okamžiku, kdy je na to člověk připravený po psychické stránce. Když si uvědomí, že je to nenávratný krok zpět.“

4.1.6.2 Specifické životní etapy, kdy vznikal piercing

K tomuto okruhu dotazování se nevyjádřili respondenti 4,11 a 16, protože pro ně piercing nemá žádný význam a sami nejsou jeho nositeli. Respondent 11: *„Piercing nemám a nemám k němu žádný vztah ani u sebe ani u jiného člověka. Nijak mě to neoslovuje.“*

Ze 17 respondentů má 13 respondentů velice podobný náhled na otázku piercingu. Pro všechny zmíněné není stěžejní doba, kdy je piercing proveden. Neodděluje specifické životní etapy. Ze všech odpovědí jsem vybrala jednu, která zahrnuje odpovědi ostatních: *„Ne, žádné takové období nemám, nemám ani vyhraněnou periodu, po které si řeknu, že bych si chtěl pořídit nový piercing. Prostě čas od času mě napadne, že nějaký piercing by mi mohl slušet, chvíli o něm přemýšlím a zanedlouho si jej prostě píchnu“* respondent 1.

Pouze u jediného respondenta (respondent 17) piercing pomáhá překonat krize. Jeho slovy: *„V období krize si nechávám píchat piercing. Uklidní mě to, že to cítím jinou bolest.“*

4.1.7 Význam motivů tetování pro respondenty

V této kapitole jsem se zaměřila na motivy jednotlivých tatuáží. Zda si respondenti motivy sami navrhovali, vybírali z katalogu či jim někdo poradil. Zároveň mě i zajímalo, zda jsou jejich motivy určitých kategorií (např. neo-tribal²⁵, japonská škola, old school apod.) Vzhledem ke kritériím základního cílového výzkumného

²⁵ neo-tribal – tetování vycházející z kmenových tvarů mimoevropských kultur, velmi oblíbené jsou především motivy Maorů, Dajáků, Markézanů nebo Samoánců (Zrůstová, 2008).

souboru mají respondenti 2 a více tatuáží. Z tohoto důvodu předpokládám, že jednotlivé motivy spolu budou korelovat nebo naopak na sebe žádným způsobem nebudou navazovat. V poslední řadě mě zajímalo, zda se postupem doby změnil význam jednotlivých motivů nebo je stále stejný. V případě že se význam změnil, měl respondent potřebu si jej nechat přetetovat?

Tento okruh dotazování se vztahuje pouze k tatuáži, proto je respondent 1 z tohoto okruhu vyloučen – nemá žádné tetování.

4.1.7.1 Výběr motivů

Pro naprostou většinu respondentů (respondenti 2,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16 a 17) byl výběr motivů zásadní. Obecně by se dalo říci, že si každý svůj motiv vybral z katalogu, internetu nebo jiných zdrojů, ale poupravil si ho sám nebo s pomocí svého tatéra. Díky tomuto vznikl naprosto originální obrázek, který je pro respondenty velmi důležitý. *„Všechno mé motivy. Ale s některými mi někdo pomáhal, např. jsem věděla, že chci Fénixe a že má mít ty a ty barvy a ten a ten design, ale kreslila ho známá“* respondent 14. Respondent 13 odpověděl: *„Motivy jsem vždy vybírala sama, ale nechala jsem si od tatéra poradit – spíše co se týče provedení a stylu než, abych dle jeho slov změnila motiv obrázku. Obrázky jsem si navrhovala sama, ovlivněna ale katalogy, náhledy z internetu, také dle tatérových připomínek.“*

Z celého základního výzkumného souboru pouze 3 respondenti (respondent 3,4 a 6) se inspirovali z katalogu nebo komiksu a nechali si udělat tetování přesně podle předlohy. Respondent 4: *„Našel jsem si ho v komiksu v roce 98, přesně jsem si to nechal překreslit podle předlohy. Je pro důležité, aby mě motiv oslovil a zaujal.“*

4.1.7.2 Kategorie motivů

4 respondenti mají na svém těle několik tetování, které je vždy jedné kategorie. Respondent 11 se inspiroje v japonském stylu: *„Stále mám jen motivy spojené i*

vycházející ze staré tradice, přírody, ducha i jistého mého osobního postoje a filozofie. K tomu to patří – k mému přístupu k životu a mé cestě. U mě tetování vychází z Asie a jejich symbolu a stylu. Teda hlavně draci, ryby, různé květy, vlny, oblaka, voda, želvy, plameny“. Naopak respondenti 12 a 13 mají svá tetování ve stylu tribal. „Tetování ornament, protože jsem nechtěla nic určitého, nechávám ho dodělat už od 18 a pokaždé k tomu něco přidám a zvětším ho, když cítím, že je čas zase něco změnit“ respondent 12. Respondent 5 čerpal inspiraci v maorských vzorech.

Pro všechny další respondenty (respondenti 2,3,4,6,7,8,9,10,14,15,16,17) jsou motivy důležité, ale objevují se u nich několik kategorií najednou. Všeobecně by se dalo říci, že prvním tetováním byl neotribal – černobílý ornament, poté už ale následovaly konkrétní motivy, jež se řadí do jiných kategorií – ať už jsou to znamení zvěrokruhu, old school, nebo portréty. Důvodem byl osobní vývoj a jistá originalita. Respondent 7 se vyjádřil slovy: „Ty motivy co mám, jsou „každej pes, jiná ves“. Chci tím říct, že každý tetování jsem si nechal udělat v jiných letech a měl jsem jiné nápady. Třeba na předloktí mám Japonsko a rameno mám Biomechaniku.“

Spolu s kategoriemi souvisí i návaznost tatuáží. Vzhledem k faktu, že naprostá většina respondentů má tatuáže z mnoha kategorií, vyplývá, že motivy na sebe nenavazují. Respondenti se shodují, že toto není překážkou a šikovný tatér může i zdánlivě různorodé motivy spojit v jeden celek. Respondent 7 vypověděl: „Když je šikovném tatér, spojí i tyhle zdánlivě nehodící se věci k sobě.“

4.1.7.3 Význam motivů

Význam motivů je pro každého respondenta velice osobní záležitostí. Ne všichni byli ochotni se podělit o přesný význam svých tatuáží. Na druhou stranu všichni respondenti (respondenti 2-17) potvrdili, že význam tetování se u nich nezměnil ani po několika letech.

Jednotlivé motivy tetování jsem rozdělila do 7 kategorií dle motivů, které se objevily u respondentů:

- **Znamení zvěrokruhu** – z tohoto okruhu motivů mají tetování 2 respondenti (respondenti 8 a 17). Přičemž respondent 8 má jedno tetování a respondent 17 tetování 2. Respondent 8 okomentoval své tetování slovy: *„Čínský znak v ornamentu – znak ohně (k znamení zvěrokruhu) – ornament je tu proto, aby se hodil k tetování dole na zádech.*
- **Zvířata** – motivy zvířat se nechali inspirovat 4 respondenti. Respondent 6 má 3 tetování, respondenti 12 a 13 mají jednu tatuáž a respondent 14 si nechal udělat 5 tetování na tematiku zvířat. Respondent 6 se vyjádřil ke svým motivům slovy: *„Ještěrka – mám ráda zvířata a v těch 15 mi to přišlo roztomilé – dneska bych si to asi nechala obtáhnout (předělat ne, i když mi to pár lidí navrhlo – je to prostě moje a je to vzpomínka). 2 mravenci – jedno období jsem se začala více zajímat o mravence (kvůli práci do školy) a zjistila jsem, že jsou úžasní ve způsobu života. Zdál se mi to zajímavější nápad.“* Respondent 12: *„Na levém zápěstí zespoda mám vážku. Vážku proto, že je to hezký hmyz a hlavně nelétá dozadu, létá jen dopředu.“* Respondent 14 se podělil o vysvětlení svých tatuáží: *„Kočka – pořádně nevím, co znamená, nakreslila mi ji kamarádka, když jsem odcházela z gymplu, ale v podstatě kočky nemám ráda, dokonce jeden čas jsem z nich měla lehkou fobii. Navíc je dost nešťastná, byla udělána špatnými barvami, a tak je už jednou přetetovávaná na to samé. Nechám si jí předělat, až přijde chvíle a až budu vědět na co. Fénix – dává mi sílu jít dál. Symbol. Vstal ze svého popela a ožil, vzpomínka na těžkou dobu, kdy jsem už po několikáté začínala znovu. Symbolizuje, že to jde, ale také koloběh světa, který vnímám jako kruh – pořád od začátku, minulost se stane budoucností. Není úplně pohádkovej, je trochu zlej, protože přerod je trochu zlej vždycky. Známa, která jej navrhovala, onemocněla vážnou chorobou a málem zemřela.“* Respondent 13 řekl: *„První tetování – ještěrka. U prvního tetování mi dlouho trvalo vymyslet umístění, více jak motiv. Ten jsem měla jasný – ještěrka je pro mě*

symbolem elegance a hbitosti. Líbí se mi, čím je charakteristická – dorůstáním ocásku, o který může při sebeobraně přijít. Pro mě ještěrka symbolizovala to, že i když něco ztratím – v rovině duševní, emoční, citové – existuje možnost, že se mi to vrátí zpět – pomyslně doroste – stejně jako ten ještěrky ocásek. Chtěla jsem pro ni specifické místo – byla jsem ovlivněna - tak jako u všech motivů – a hlavně limitována svou postavou a mým vztahem k ní. Chtěla jsem, aby ještěrka byla vidět, ale zároveň mi slušela. Proto skončila na nártu pravé nohy.“

- **Neo-tribal** – tribalem se nechalo inspirovat značné množství respondentů (respondenti 5,7,8,10,12,13,15 a 16). Společně se vyjádřili slovy, že tribal bylo první tetování, které si nechali vytetovat. Nejčetnější zastoupení má respondent 16, který má 4 tatuáže. Respondent 5 má 3 tatuáže tohoto námětu. Respondenti 7,8 a 13 mají po 2 tatuážích. Jedno tetování mají respondenti 10,12 a 15. Respondent 13 se podělil o přesný význam svých motivů: *„Druhé tetování – to bylo tetování jen pro mě. Moje slunce. Moje radost. Moje tajemství. Černé slunce, tribal. Sluníčko je vlastně spirálka začínající ve středu a tažená po okraj – průměr vlastního sluníčka může být cca 15 cm, paprsky cca 8 cm dlouhé. Spirálka je vedena „roztřesenou“ rukou – čára je kostrbatá a nedokonalá. Pro mě zobrazení mé vlastní nedokonalosti. I přesto je sluníčko ve své podstatě krásné – i když „nedokonalé“. I to je pohled na mě samotnou. Sluníčko jsem si nechala vytetovat mezi lopatky. Bylo dlouho mým tajemstvím – vzhledem ke stylu oblečení, které nosím a upřednostňuji. Posledním motivem – je větší tetování. Začalo vznikat nenápadně. Celý motiv nemá význam – je to jednoduchý černý tribal, nezdobený, spíše strohý. Necháám si ho malovat a dotvářet jen proto, aby mě zdobil.“* Respondent 5: *„Mám na sobě vytetované maorské vzory. Líbí se mi jejich kultura a způsoby jejich života. Tetování co mám, mají pro mě skoro stejný význam jako pro určité kmeny jimi zdobící. Každý tetování musí mít svůj příběh. Někdy si ho člověk vymyslí, nebo je*

dokonce pravdivý, no a poslední varianta je, že si ho nechává pro sebe. A to je můj případ – nechám si ho pro sebe.“

- **Portrét, postava** – tuto tematiku mají 3 respondenti (respondenti 6,10 a 14). Respondenti 6 a 10 si nechali vytetovat po jedné tatuáži této kategorie. Respondent 14 má tetování 2. *„Alenka – já. Alenka se jmenuju, je to doted' má nejmilejší knížka. Příběh té Alenky je můj příběh. Má mé vlastnosti. Alenka a já jsme s velkou fantazií a náš svět je barevněj. Alenka je příběh, který u hodně lidí vzbuzuje noční můry, také se mi zdálo o srdcové královně, co chtěla stínat hlavy. Je to sen a zároveň realita. Každá ta postava reprezentuje nějaký můj aspekt – kloboučník byl bláznivý, králík ustrašený, houseňák vzdělaný – jeho dialogy jsou na filozofickou knížku atd. Mám na zádech i svět za zrcadlem. Alenka vznikala po dlouhé rozvaze a hodně dlouhý čas. Postupně. Začala v době, kdy jsem se hrabala ze špatné psychické situace a končila v naprostém klidu. Pomohla mi, se uzdravit. Má symbolizovat mé stránky a zrcadlo je jim nastaveno. Pomáhá mi se s nimi vyrovnat. Alenka je mé dětské já, jsou tam i detaily navíc – např. troje dveře, voda, noc. Je to složitá věc:) Je tam toho moc, jako u mě☺“* respondent 14. Slovy respondenta 6: *„Panáček – obrázek jsem viděla v knize Dějiny pravěkého umění a hned se mi hrozně líbil. Vyjadřuje sice duše zemřelé osoby, ale o to mi nešlo, zaujalo mě, jak to vypadá – neobvyklé.“*
- **Japonsko** – tímto stylem se inspirovali 2 respondenti (respondenti 7 a 11). Respondent 7 má jedno tetování, kdežto respondent 11 má 3 tatuáže. Slovy respondenta 11: *„Stále mám jen motivy spojené i vycházející ze staré tradice, přírody, ducha i jistého mého osobního postoje i filozofie. U mě tetování vychází z Asie a jejich symbolu a stylu..... tedy hlavně draci, ryby, různé květy, vlny, oblaka, voda, želvy, plameny.“*
- **Biomechanika** – tuto variantu zvolil pouze jeden respondent (respondent 7).

- **Konkrétní symbol** – 7 respondentů (respondenti 2,3,4,6,13,14 a 15) zvolilo motiv konkrétních symbolů. Respondenti 2,4,6 a 13 mají po jedné tatuáži. Respondent 3 má 2 tetování, respondent 14 3 tetování a respondent 15 jich má 5. Respondent 14 se ke svým tetováním vyjádřil slovy: *„Sluníčko – vzpomínka na brášku, radostná emoce. 23 jak už bylo řečeno (Too free), vystihuje mojí podstatu, odkazuje také na freetekno, které mám ráda, dvojka je dualita, trojka vyvažuje, bylo mi přesně 23, když jsem si jí nechala vytetovat – takový dárek sama sobě k narozeninám, taky jsem se v tu dobu rozešla po mnoha letech s přítelem, byl to špatný vztah, začal nový život. A – byla jsem volná. To je podstata 23. Hodně lidí se diví, že mám číslo, mám potetovaný celý záda a oni se pozastavují nad číslem. Zajímá je, co to znamená. Když tak nad tím přemýšlím, ačkoli maličké, je to jedno z nejvýznamnějších tetování i pro mě. Xochipilliho květy – Xochip. byl aztécký bůh krásy, tance a enthenogenů. Je takový šaman, vizionář. Právě ty květy, které na mém těle měl, představovaly různé rostliny s psychedelickým účinkem. Vybrala jsem si tabákový květ (jsem kuřák), morning glory a stylizovaný klobouček houby. Má to pro mne smysl i v souvislosti s tou aztéckou kulturou, kterou mám ráda. Stejně jako antropologii, šamanismus a tak.“* „Tibetský uzel štěstí (znak má pro mě význam, kultura a tak... a štěstí, že jo?:) třeba mi ho přinese. A strom – mám ráda stromy jako takový, jsou úžasný a na ten nárt se hodil, takže tam prostě musel být“ respondent 3.

1 respondent (respondent 9) se k tomuto okruhu otázek nevyjádřil, z tohoto důvodu byl vyloučen z této kapitoly.

Vzhledem k faktu, že pro všechny respondenty (respondenti 2-17) zůstal význam motivů nezměněn, nabízí se tvrzení, že nikdo z nich si své tetování nenechal přetetovat. Pro 3 respondenty (respondenti 5,7 a 9) ale toto neplatí. Svě tatuáže si přetetovat nechali, ale z důvodu nekvalitně provedené práce. Respondent 7 své tetování okomentoval takto: *„Na jedné ruce mám 4 tetování přes sebe. Důvod je nasnadě. Rád jsem zkoušel práce různých lidí a až na počtvrté se to konečně povedlo (naštěstí). Teď*

už si nic dalšího přetetovat nenechá. Mám svýho koně a k jinýmu bych šel už jenom na doporučení, aby byla záruka kvality.“

4.2 Výsledky doplňkového souboru

Respondenti souhlasili s rozhovorem pouze v případě, že bude zachována jejich anonymita. V Interpretaci dat proto neuvádím jména ani přezdívky, ale označení respondent 15-18.

4.2.1 Obecné údaje

Výzkumu se zúčastnili 4 profesionální tatěři, z nichž je 1 žena a 3 muži. Ve věkovém rozmezí 33-51 let. Respondenti byli do doplňkového souboru zařazeni, protože jsou profesionálními tatěry či piercery²⁶.

4.2.2 Identifikační otázky

Respondenti doplňkového souboru profesionálně tetují několik let. Respondent 15 tetuje 5 let, zbytek respondentů (respondenti 16-18) tetují více než 14 let. Každý respondent je z jiného kraje – Ústecký, Plzeňský, Středočeský a Jihočeský.

Všichni doplňkoví respondenti (respondenti 15,16,17 a 18) mají tetování, ale shodují se v názoru, že to nemusí být pravidlem. Tatěři, kteří nemají tetování, např. nevěří nikomu jinému než sobě, nesvěří své tělo jinému. Shodují si i v tom, že pokud tatér tetování nemá, nemá tušení, co zažívá jeho klient za bolest. Slovy respondenta 17: *„Nemusí mít tetování, ale myslím si, že je to lepší. Pokud to člověk dělá celej život a miluje to, tak přece nejde, aby tetování neměl. Jak můžu soucítit s někým, jak to bolí, když nic podobného nemám?“*

²⁶ Profesionální tatér a piercer – jakákoliv fyzická/právní osoba, jež podniká v oboru piercingu a tetování. Především si zakládá na profesionálním přístupu k zákazníkovi, kvalitně odvedené práci, dlouholetým znalostem v oboru, dodržování profesionálního a morálního kodexu, v neposlední řadě sterilnímu pracovnímu prostředí (pozn. autorky)

4.2.3 Motivy z pohledu tatérů

V této kapitole jsou obsaženy okruhy otázek, které se týkají vlastního navrhování motivů, vymlouvání motivů zákazníkům, vývoji motivů a v neposlední řadě i přetetování motivů z tatérova pohledu.

Všichni respondenti (respondenti 15-18) potvrzují, že sami navrhnou motivy svým zákazníkům. Inspiraci čerpají z každodenních situací. „*Inspiraci беру naprosto všude, v metru, v autě, ve vlaku, ale třeba i jen když se ráno podívám z okna*“ respondent 16.

Respondenti (respondenti 15-18) mají stejný názor na vymlouvání motivů svým zákazníkům. Odpovědi respondentů 15 a 16 mluví za všechny. „*Některým lidem vymlouvám tetování nebo spíš motiv, se kterým přijdou. Myslím si, že do budoucna by to mohlo vypadat blbě. Třeba taková značka kapa – znamená blíženců, vždyť to působí jako roztažený nohy korpulentnější dámy*“ respondent 16. Respondent 15: „*Ano, vymlouvám. Tribaly, delfíny, štíry, čínské znaky, mladým holčákům lebký atd. Zkrátka, když si myslím, že se to k tomu člověku nehodí. Ale když si stojím za svým, dělám i delfínky a štíry.*“

Dle respondentů (respondenti 15-18) je vývoj motivů vnímán hlavně z hlediska kvalitnějších barev, profesionálnějších strojů a s tím souvisejících kvalitnějších, detailnějších a propracovanějších tatuáží. Zároveň se vývoj motivů mění s vývojem společnosti, s vývojem člověka samotného. Respondent 18 odpověděl: „*Obrovský vývoj – nejenže jsou lepší materiály, přístroje, které dělají západní firmy, existují speciální předlohy. Celkově je více možností a lidi už se tolik nestydí jako dřív.*“ Respondent 16 se vyjádřil slovy: „*Mění se spolu s náma, s vývojem společnosti, s tím, co má každý rád, co preferuje.*“

Co se týče otázky, zda si lidé nechávají svá tetování předělávat, opět se respondenti (respondenti 15-18) shodli, že v posledních letech, je těchto lidí mnoho. Ať už je to z důvodu, že je jejich tatuáž nekvalitní nebo se změnil jejich životní styl. „*Je jich dost. A nechávají si to přetetovat proto, že uplynul nějaký čas a to tetování už není*

tak hezký, nebo bylo nekvalitní, ale i proto, že se jim změnila životní filozofie a už ho prostě nechtějí. Postupem času lidi víc přemejšlejí, to je další důvod“ respondent 16.

4.2.4 Tetování jako rituál z pohledu doplňkového souboru

Zajímalo mě, jakým způsobem vnímají tetování osoby, které s ním přicházejí každodenně do bezprostředního kontaktu. Znamená pro ně osobně tetování rituál? Nebo vnímají proces vzniku tatuáže jako rituál? Jakým způsobem by rozdělili své zákazníky na osoby, pro které tetování je rituální a pro které je to móda? A je zapotřebí určitý počet tatuáží, aby to bylo vnímáno jako rituál?

2 respondenti (respondenti 17 a 18) vnímají tetování jako rituál. Respondent 18 vypověděl: *„Tetování vnímám jako osobní rituál, i když nemám zrovna 10 kérek. Pro mě je to velká část života. Vnímám to jako věc, bez který nechci být. Bolest je důležitá a myslím si, že je to součástí vzniku tetování a určitě je i důležitá pro rituál samotný.“*

Respondent 15 se k tomu vyjadřuje slovy: *„Pro někoho to může být rituál. Motiv pro dotyčného něco znamená. Pro někoho je to pouze módní doplněk.“*

Respondent 16 tetování jako rituál nevnímá. *„Nevnímám to jako rituál, tetování samo o sobě nic neznamena. Pro každého z nás může mít naprosto odlišný význam. Pro jednoho ozdoba, pro jiného odlišení se od okolí, pro někoho i ten rituál.“*

Na proces vzniku tetování respondenti (respondenti 15,17 a 18) nahlížejí jako na rituál. Spolu s rituálem spojují bolest, která tetování vždy doprovází. *„Určitě. Už jenom proto, že dotyčný tam musí nějakou dobu sedět a užít si to“* respondent 15. Odpověď respondenta 18: *„Tetování vnímám jako osobní rituál, i když nemám zrovna 10 kérek. Pro mě je to velká část života, vnímám to jako věc, bez který nechci být. Bolest je důležitá a myslím si, že je to součástí vzniku tetování a určitě je i důležitá pro rituál samotný.“*

Respondent 17 má na tuto otázku odlišný postoj: *„Já osobně ne, ale je pravda, že existují lidi, pro který je bolest během tetování důležitá, tím pádem možná i ten*

proces vzniku. Tetování obecně může být závislost – máš jedno, chceš další. Nemáš co dělat, necháš si udělat tetování.“

Z pohledu procentuelního rozdělení je pro respondenta 16 z 20% rituál a zbytek módní doplněk. Respondent 15 se domnívá, že pro naprostou většinu zákazníků je to též móda: *„Většina to má jako módní doplněk. Chci tohle a tohle, protože se mi to líbí. Ritualisté chtějí to a to, protože to pro ně něco znamená.“*

„50% na 50%. Komerce je všude a bude i dál“ toto je odpověď respondenta 16.

Respondent 18 je toho názoru, že procentuelní rozdělení je v poměru 70% rituál a 30% móda. Jeho slovy: *„Rituál 70% a móda 30%. Po letech praxe si myslím, že dokážu poznat pro koho má tetování osobní význam a pro který lidi je to jen módní trend.“*

Všichni respondenti (respondenti 15-18) se shodují, že na počtu tatuáží z hlediska rituálního chování nezáleží. I s jedním tetováním lze mluvit o rituálu. Respondent 16: *„Vůbec ne, lidi o tom víc přemýšlí. Radši si nechají udělat jedno extra velký tetování přes půlku zad, ale tím je to pro ně vyřešený, už nemají potřebu v tom pokračovat. Tohle tetování je pro ně naprosto uspokojivý.“* Respondent 18 odpověděl slovy: *„Ne, to určitě není důležitý. Tetování může být malý, ale pro konkrétního člověka to může znamenat strašně moc. Na druhou stranu jsou celý potetovaní lidi a nic to pro neznamená, je to jen frajeřina.“*

5 DISKUZE

V této kapitole budou vyhodnoceny a okomentovány výzkumné otázky na základě zpracovaných dat z předešlé kapitoly 4 Výsledky.

Tetování a piercing jako rituál u respondentů

K tomuto tématickému okruhu se vztahuje první výzkumná otázka znějící „Představuje mnohočetné tetování/piercing pro základní cílový soubor rituál?“ Předpokládala jsem, že pro osoby, které mají na svém těle více než 2 tatuáže, je tetování více než jen ozdoba a moderní trend.

Pro 9 z 18 respondentů představuje tetování rituál či pro ně má tetování hlubší osobní význam. Na první pohled je beze sporu originální ozdobou těla. Tetování odlišuje tetované od většinové společnosti a samozřejmě čím větší množství tetování, tím se člověk o to více vyhraňuje davové společnosti. Nejedná se jen o symboly, které na svém těle nosí a bude nosit do konce života. Pro samotné nositele tetování symbolizuje něco významnějšího. Svým tetováním vyjadřují postoj nejen ke společnosti, ale i ke svému životnímu stylu. Dávají na odiv hodnoty, které jsou pro ně důležité a pomocí nich hodnoty upevňují. Dle Grunda je rituál definován jako chování, které je specifické, adresné a je nositelem symbolu nebo symbolů (Grund, 1993).

Respondenti se vyjádřili slovy, že pro ně tetování představuje symboliku, kterou mohou předávat. Nevadí, že lidé na první pohled nevědí, co dotyční chtějí svým tetováním dát najevo. Stěžejní je, že to vědí sami nositelé. Pro ty je totiž primárně tetování určeno.

Prokešová uvádí, že rituály z naší společnosti nevytizely, jen postupem doby a se změnou společnosti nabyly jiných podob. Dnešní rituály jsou v podstatě modifikací rituálů klasických. V minulosti byly rituály a ceremoniály spjaty s náboženstvím i celou kulturou. Byly plně prožívány, doprovázely člověka životem a do značné míry jej i řídily. Dobový člověk neznal v podstatě žádné všední činnosti. Jakákoliv činnost měla

svůj význam a podílela se na posvátném. Jestli tomu tak je i dnes, není zcela jisté. Každý člověk má potřebu udržovat alespoň jisté spříznění s transcendentem, archetypy, s dimenzí „Počátku“. Tato potřeba nemizí, ale často se probouzí sama v rozmanitých formách. Pokud není člověku ukázáno, v co věřit, hledá jakoukoli jinou variantu, která má nějaký smysl, něco, v co může sám věřit (Prokešová, 2008).

Domnívám se, že pro respondenty toto tetování přesně znamená. V naší soudobé společnosti nemáme rituály, kterými by prošel každý člověk. Nemáme rituály, které by spojovali lidi a udržovali jejich pospolitost. Dalo by se říci, že každý z nás si vytváří své vlastní rituály, ať již v podobě ranní kávy, nakupování nebo přípravy jídla. Pro tetované může být rituálem tetování. Vidí v něm smysl, vzpomínky, ukončení jednotlivých životních etap, odlišení se od ostatních, dotváření vlastního „já“ ale i například zvýšení sebevědomí. Každý z nás je individuum a každý z respondentů vidí smysl tetování z jiného úhlu pohledu. *„Tetování co mám, mají pro mě stejný význam jako pro určité kmeny jimi zdobící. Každý tetování musí mít svůj příběh. Někdy si ho člověk vymyslí, nebo je dokonce pravdivý, no a poslední varianta je, že si ho nechává pro sebe. A to je můj případ – nechám si ho pro sebe. Jak už jsem povídala, je to pro mě soukromí“* respondent 5. Naprosto souhlasím s Křížovou, která ve své diplomové práci uvádí: *„Tvrzení, že původní smysl tetování u přírodních národů či jinde se musí nutně v současné společnosti přeměňovat v agresi či odpor vůči čemukoliv, působí tak trochu zaujatě či krátkozrace. Jako kdybychom tvrdili, že kosmetické líčení je nemístný jev spojený s asociálními projevy chování či latentní kriminalitou, protože neplní původní funkci kulturní, rituální atd. Domnívám se, že takovým způsobem, jakým tetování dotváří proporce tělesné, takovým dotváří i dispozice duševní, celou osobnost člověka, jenž hledá co nejlepší harmonii se sebou samým a se světem kolem sebe“* (Křížová, 1996, s. 28).

Tetování může být prostředkem jednak k sounáležitosti k jisté subkultuře, ale také i k individuálnímu pocitu uspokojení, sebevyjádření, uvolnění apod. (Křížová, 1996).

Podíváme-li se na kategorie jednotlivých motivů u respondentů, zjistíme, že pouze 4 respondenti mají svá tetování jedné kategorie motivů. Zbýlých 12 respondentů svá tetování vybírala nahodile postupem času, kdy se rozhodli pro nové tetování. Postupem času se mohl změnit jejich pohled na svět, mohl se změnit jejich životní styl, kterému přizpůsobili další tetování. Respondenti nemají dopředu promyšlená svá tetování, jejich tatuáže vznikají spontánně. Právě tato nahodilost a spontánnost odráží ritualismus, který je v tetování obsažen.

Vzhledem k malému výzkumnému vzorku nemohu jednoznačně říci, že pro každého druhého tetovaného symbolizuje tetování rituál. Přeci jen je tetování v současnosti moderní trend. Zároveň si myslím, že tuto variantu nelze zcela vyloučit.

Za mnohočetným tetováním se může skrývat závislost. Mezi závislostí a rituálem je velice úzká hranice, jež se může prolínat a pro někoho může dokonce splývat. Zda se jedná o závislost, by mohl prokázat psychologický rozbor, který by byl zaměřen na psychologii osobnosti. Figuruje tu mnoho bipolarit (introvert, extrovert apod.), které by bylo zajímavé zmapovat a zhodnotit. Psychologický výzkum provedla Grógerová (1997) ve své diplomové práci, kde dospěla k výsledkům, které potvrdily spojitost mezi typem osobností tetovaného jedince a jeho motivem. Dle jejích slov: „Touha nechat se neustále tetovat se navenek jeví téměř jako závislost. Stejně jako i u jiných závislostí jsou tyto lidé s přibývajícím tetováními a tudíž i pokrytím těla ochotni obětovat stále více, jen aby byla jejich potřeba uspokojena. Netýká se to jen finanční otázky, ale i společenského uplatnění a přijetí“ (Grógerová, 1997, s. 40).

V tuto chvíli jsou to pouhé domněnky, protože tento výzkum se psychologie osobnosti žádným způsobem nedotýkal. Na tuto tematiku narazil jeden z respondentů, který se vyjádřil slovy: „*Pro někoho je tetování závislost. V podstatě vždycky je to věc, která dělá radost, a lidi si jí pro radost nechají udělat. Pro někoho ale může mít význam psychologický. Narodil se, ale není nijak zajímavý, proto si nechá udělat tetování, aby byl jinej než ti ostatní. Vyčlenění se z davu – od ostatních a najednou je zajímavý*“ respondent 16.

Piercing je z naprosté většiny respondentů vnímán jako ozdoba. Není na něj nahlíženo jako na tetování. Tetování má oproti piercingu větší váhu. Je možné, že je to z důvodu, že piercing je možné kdykoliv vyndat, kdežto tetování je permanentní záležitostí. Piercing i tetování jsou vzájemně provázány. Životní styl, který se prolíná a de facto si nejde představit jeden bez druhého.

Specifické životní etapy, kdy tetování/piercing vznikalo

Je možné u základního cílového souboru identifikovat specifické životní etapy, kdy tetování/piercing vznikalo? Takto zní druhá výzkumná otázka.

Pouze pro 5 respondentů nové tetování uzavírá jednu životní etapu a otevírá novou, do které tetování vstupují jako nové bytosti. Tetování jim pomáhá překonat životní krize a osobní bolesti. S novým tetováním začínají od začátku, s novou image, s novým pocitem.

Domnívala jsem se, že tetování ohraničuje jednotlivé životní etapy respondentů a dokáže přemoci krizi. Je to velké rozhodnutí, které je nevratné, může zasáhnout do sociálních vazeb každého z nich, a které, dle mého názoru, nabývá o to větší hodnoty ve chvíli, kdy tyto jednotlivé specifické životní etapy ohraničuje. Respondenti se ale shodli na názoru, že nové tetování přichází v okamžiku, kdy se na to dotyčný cítí nebo ve chvíli, kdy dospěje do fáze, že nové tetování chce.

Podíváme-li se do kultury nativních národů, zjistíme, že u těchto národů se tetování provádí především ve spojitosti s ukončením jednotlivých životních etap. Iniciační neboli přechodové rituály představují například přechod z dětství do dospělosti či změnu sociálního statutu (Rychlík, 2005). Tetování samo o sobě je zkouškou, kterou je jedinec nucen zvládnout. Ve chvíli, kdy by tuto zkoušku nezvládl, není připraven na dospělost a osoby z jeho společenství se k tomu tímto způsobem postaví, dotyčný jedinec pro ně zůstane dítětem.

Naše současná kultura a společnost postrádá přechodové rituály, de facto postrádá jakékoli rituály. Dospělým jedincem se ze zákona staneme ve chvíli, kdy je

nám 18 let. Nejsme podrobeni žádné zkoušce, která by potvrdila, zda jsme připraveni na život dospělého. Jednoduše řečeno, jsme hozeni do vody a na každém je, jakým způsobem se své dospělosti zhostí. Respondent 15 k tomuto vypověděl: „*V naší – evropské současné - společnosti moc přechodových rituálů nemáme. Maximálně opítí se při plnoletosti.*“ Zcela s touto odpovědí souhlasím, přechodové rituály se v naší společnosti nevyskytují. Opítí se při plnoletosti ale nevnímám jako rituál. Spíše bych to nazvala nutkavou potřebou dotyčného jedince, že v tuto chvíli už konečně může pít oficiálně.

Podobným způsobem na to nahlíží i Prokešová (2008), která ve své rigorózní práci uvádí, jisté projevy a „zvláštnosti“ můžeme zhlédnout jako nevědomou potřebu mladých lidí – nejvíce v období puberty a adolescence, kteří chtějí vyzkoušet a zvládnout situace, které mají podobu s iniciačními rituály. Naše společnost nabízí rituály v podobě maturity, promoce či řidičského průkazu. Tyto možnosti se ovšem netýkají všech dospívajících a nezdá se, že by přinesly plnohodnotné uspokojení dospělosti. Potřeba prožitku iniciace je univerzální a hluboce zakořeněný vzorec, jenž ve společnosti, kde není realizován, nabývá různých podob, které jsou leckdy neschvalované nebo nebezpečné.

Jak již bylo řečeno, u nativních národů rituály ohraničují jednotlivé specifické životní etapy. Otázkou zůstává, jakým způsobem tetování vnímají dobu, kdy nová tatuáž vzniká. Je možné tento časový úsek rozdělit na období krize a na období pohody? Respondenti si nová tetování nechávají dělat, když chtějí nové tetování, a když se na něj cítí. Vzhledem k faktu, že pouze pro 5 respondentů nové tetování odděluje určité životní etapy a pomáhá jim překonat krize.

S tetováním a jeho procesem vzniku úzce souvisí bolest, která každé tetování provází. Všichni respondenti se shodují v názoru, že bolest k tetování zcela jistě patří. Je tedy možné, aby pro respondenty, pro které nové tetování znamená překonání krize, byla důležitá právě bolest při vzniku tatuáže? Bolest, jež jim pomůže zapomenout na aktuální problémy a donutí je soustředit se na dění teď a tady? V daném okamžiku

ustoupí jejich problémy do pozadí a věnují se pouze bolesti a novému obrázku, které vzniká na jejich těle.

Je-li bolest neodmyslitelná u vzniku tetování, může sama o sobě představovat i jednu z funkcí tatuáže, přesněji řečeno preventivně-léčebnou funkci? Je právě bolest moment, který dokáže přemoci krizi?

V euroamerické společnosti léčebná funkce tetování pomalu ztrácí svůj význam. Potvrzuje to i Křížová (1996), která nabádá, že bychom tuto funkci neměli opomíjet ve vztahu k psychické rovnováze a vyrovnanosti jedince. Odkazuje se na akt tetování, jakožto velice silného prožitku a zároveň i tetování samého, které může přeměnit jisté negativní pocity v pozitivní zkušenosti.

Domnívám se, že by výše uvedené mohlo být důvodem, proč pro někoho je nové tetování překonání krize. Proces tetování je silný zážitek, který je doprovázen bolestí a za pomoci bolesti může zvýšit i relativní hodnotu tatuáže. V konečné fázi může překonat všechny ostatní problémy, či se tyto v dané chvíli mohou jevit jako nedůležité.

Motivace k tetování a k piercingu

Tématika motivace se vztahuje k další výzkumné otázce, jež zní: Existuje u osob s tetováním odlišná motivace k jeho realizaci než u osob s piercingem?

Křížová ve své diplomové práci uvádí: „Jakýmsi přelomem ve výskytu tetování bylo pravděpodobně jeho objevení v Evropě a následná změna motivačních tendencí k jeho vytváření a pravděpodobně i změna jeho smyslu a odlišné způsoby užití spolu s nastupující rozsáhlou individualizací tohoto sociálního a diferenciacního, ale také výtvarného prostředku sebevyjádření“ (Křížová, 1996, s. 39).

Na první pohled je patrné, že mezi tetováním a piercingem je značný rozdíl. Tetování je záležitostí nezvratnou, permanentní. Nositel tetování ji má ztvárněnou na svém těle do konce jeho života. Oproti tomu je možné chápat piercing pouze jako doplněk, které je možné kdykoli vyndat a nezůstanou po něm žádné následky, pomíneme-li malou jizvičku, která ale do několika let zaroste a ztratí se.

Myslím si, že osoby nechávající si udělat tetování, o něm více přemýšlí. Přeci jen je to velké rozhodnutí, které je do jisté míry nevratné. Svou roli zde hrají i finanční prostředky. Tetování je mnohem dražší než piercing. Přesněji řečeno cena za tetování se zhruba pohybuje v rozmezí 2 000 – 12 000 Kč, oproti tomu piercing stojí zhruba kolem 1 000 Kč. Mladí lidé nemají dostatek finančních prostředků na to nechat se tetovat. V neposlední řadě je důležitý i fakt, že piercing je člověk schopen si udělat sám, kdežto s tetováním to je mnohem komplikovanější. Lidé nechávající si dělat piercing se mohou rozhodnout teď a tady. Když po určité době zjistí, že jim piercing z nějakého důvodu nevyhovuje, jednoduše jej vyšroubují. Toto s tetováním zcela jistě nejde. Z tohoto důvodu se domnívám, že motivace u lidí s tetováním se zcela jistě liší od motivace osob s piercingem.

Prvním impulsem pro tetování byl jistě fakt, že se respondentům tetování líbí. Takto odpověděli 4 respondenti. Křížová (1996) uvádí, že činitelem rozhodnutí pro tatuáž je patrně prostředí, v němž se dotyčný pohybuje, dále působení jistých specifických skupin, osobnost jedince a jeho úsilí po osobní vyrovnanosti a originalitě (Křížová, 1996).

Ostatní respondenti ale vidí v tetování i něco jiného. Jak již bylo řečeno, tetování je nejen ozdobou, která dotváří každého jedince, zároveň ale může symbolizovat umělecké dílo, zdůrazňovat image nositele, vyjadřovat vlastní přesvědčení, symbolizovat hodnoty, které jsou pro nositele tatuáže důležité nebo prezentovat náklonnost k jisté subkultuře. Dle vyjádření respondentů spolu s dalšími tetováními přibýval i další význam či symbolika, jež je motivovala k rozhodnutí pro novou tatuáž.

Motivaci můžeme hledat v psychologii osobnosti, kde ale nalezneme obecnou teorii. Podle Nakonečného motivace představuje potřebu, kterou vyjádřil slovy: „Pojem potřeby vyjadřuje základní formu motivu, a to ve smyslu nějakého deficitu či nedostatku v biologické či sociální dimenzi bytí“ (Nakonečný, 1995, s. 125).

Je možné chápat motivaci k tetování pouze jako odlišení se od ostatních nebo kompenzaci některých nedostatků? Domnívám se, že motivací k tetování je celá řada, která nelze shrnout do jedné věty. Každého motivuje totiž něco zcela odlišného.

Křížová na motivaci k tetování nahlíží podobně. Oblast motivů, jež vedou k uskutečnění tatuáže, se v současné moderní společnosti nachází ve velice širokém spektru možností. V dnešní době do tohoto výčtu patří především skutečnost, že tetování se stalo módní záležitostí (Křížová, 1996).

Dle odpovědí respondentů jsem zjistila, že převážná část základního cílového výzkumného souboru vnímá piercing pouze jako ozdobu. Společně se shodují i v tom, že v období puberty pro ně piercing představoval jistou revoltu vůči rodičům.

V období adolescence se mění vztah k dospělým, který se projeví především v rodině. Vztahy v rodině nejsou institucionálně uspořádány jistými pravidly, mají intimnější a emočně významnější váhu. Z tohoto důvodu bývají citlivější na rozličné podmíněné změny jednotlivých členů v rodině. Adolescenti bojkotují, aby s nimi rodiče manipulovali a určovali, co mají dělat. Chtějí se rozhodovat sami za sebe (Vágnerová, 2008).

Vágnerová ve své publikaci uvádí: „Dospívající se snaží změnit své postavení v rodině, tato tendence souvisí s celkovou proměnou jejich osobnosti. Dospívající už skutečně víc umí, jsou samostatnější. Na druhé straně jejich emoční nezralost a nevyrovnanost posiluje potřebu formálního zdůrazňování samostatnosti bez ohledu na její důsledky. Pubescenti touží po svobodě rozhodování, která ještě není podložena plnou zodpovědností za vlastní jednání. Jejich snaha o prosazení se může projevit negativismem. Někdy trvají na rozhodnutí, které pro ně ani není příliš důležité, jenom aby prosadili jiný názor, než mají rodiče. Jelikož jsou dospívající v mnoha směrech nejistí, kladou důraz na formální aspekt. Bývají radikální, vztahovační a netolerantní. Ústupky, které nakonec získají, chápou jako potvrzení vlastních kvalit. Je to pro ně jeden z důkazů jejich zralosti“ (Vágnerová, 2008, s. 351).

Dospívající se snaží o osamostatnění, pokládají za úspěch dosažení jakéhokoli omezení podřízenosti. V této fázi ještě nejsou dostatečně zralí na to, aby pochopili a akceptovali výhrady rodičů a zároveň jejich motivaci k rozličným, pro ně nepřijemným zásahům. Nejsou ani dost vyžralí na to, aby k nim měli respekt. Větší porozumění a toleranci musí povětšinou projevit rodiče (Vágnerová, 2008).

Výběr motivů reflektuje životní etapy nebo módní trendy

Zda jsou motivy vybírány dle životních etap či dle módního trendu, se zabývá další výzkumná otázka, která zní: Reflektuje výběr motivů tetování životní etapy, nebo se jedná spíše o módní trendy?

Z mého pohledu je motiv jeden ze základních předpokladů k tomu, aby byl člověk nechávající se tetovat spokojen. Jak již bylo výše zmíněno, tetování je záležitostí permanentní, stejně tak jako motiv. Je pravda, že se dá tetování předělat a vznikne z něj jiné tetování, potažmo jiný motiv, ale toto nejde donekonečna a u všech motivů. Lidé musí přemýšlet nad tím, co chtějí na svém těle zvěčnit. Nechávací se inspirovat tím, co teď momentálně „letí“? Nebo je pro ně tetování natolik osobní záležitostí, že svým tetováním chtějí zaznamenat určitou životní etapu nebo vzpomínku?

Pro naprostou většinu respondentů byl zásadním předpokladem výběr motivů, které jsou originální. Pověšinou si respondenti vybrali motiv z katalogu nebo internetu, ale posléze si jej nechali poupravit na jejich „vlastní kůži“. Originalita je pro respondenty samé důležitým prvkem tatuáže. Proč nosit na svém těle obrázek, který potkám na ulici na jiných lidech. Neztrácí poté motiv svůj smysl?

Zajisté existují skupiny lidí, kteří se řídí tím, co je teď momentálně „cool“ a nechají si vytetovat čínské znaky, o kterých ani nevědí, co znamenají, nebo delfínky či lebky. V tomto ohledu je důležité, dle mého názoru, role tatéra, jenž je ten, kdo toto rozhodnutí může zvrátit. Všichni tatéři z doplňkového výzkumného souboru se shodují v tom, že svým klientům, kteří přicházejí s podobnými návrhy, tyto motivy vymlouvají. Ať již z důvodu, že by postupem času zákazníci svého tetování litovali nebo z důvodu, že po uplynutí určité doby by jejich návrh mohl vypadat nehezky. V konečné fázi je to ale vždy rozhodnutí zákazníka, co chce nebo naopak nechce na svém těle vytetovat. A tatér se nakonec vždycky přizpůsobí přání zákazníka, přeci jen je to jeho práce, kterou se musí uživit.

Podíváme-li se ale do základního výzkumného souboru, zjistíme, že pro všechny respondenty mají jejich tetování význam, symboliku. Ať už to je jisté vyjádření jich samých nebo pro ně motiv symbolizuje hodnotu, která je v jejich životě nepostradatelná

či natolik významná, že ji chtějí mít na očích, potažmo na svém těle. Každý z respondentů o své tatuáži přemýšlel. Motivů existuje mnoho. Mohou to být zvířata, jenž má charakteristické vlastnosti, které pro určité jedince vystihují podstatu chápání světa. Respondent 12: *„Na levém zápěstí zespoda mám vážku. Vážku proto, že je to hezký hmyz a hlavně nelétá dozadu, létá jen dopředu.“* Domnívám se, že je důležité obracet se k budoucnosti a nevracet se do minulosti, co se stalo, už člověk nezmění. Dále to mohou být konkrétní symboly jako např. *„23 jak už bylo řečeno (Too free), vystihuje mojí podstatu, odkazuje také na freetekno, které mám ráda, dvojka je dualita, trojka vyvažuje, bylo mi přesně 23, když jsem si jí nechala vytetovat – takový dárek sama sobě k narozeninám, taky jsem se v tu dobu rozešla po mnoha letech s přítelem, byl to špatný vztah, začal nový život. A – byla jsem volná. To je podstata 23. Hodně lidí se diví, že mám číslo, mám potetovaný celý záda a oni se pozastavují nad číslem. Zajímá je, co to znamená. Když tak nad tím přemýšlím, ačkoli maličké, je to jedno z nejvýznamnějších tetování i pro mě“* respondent 14. Respondent 13 hovoří o svém tetování ve stylu neotribal takto: *„Druhé tetování – to bylo tetování jen pro mě. Moje slunce. Moje radost. Moje tajemství. Černé slunce, tribal. Sluníčko je vlastně spirálka začínající ve středu a tažená po okraj – průměr vlastního sluníčka může být cca 15 cm, paprsky cca 8 cm dlouhé. Spirálka je vedena „roztřesenou“ rukou – čára je kostrbatá a nedokonalá. Pro mě zobrazení mé vlastní nedokonalosti. I přesto je sluníčko ve své podstatě krásné – i když „nedokonalé“. I to je pohled na mě samotnou.“* Tímto způsobem by se dalo pokračovat ještě dlouho. Každý z nás vnímá symbol či hodnotu v něčem jiném, ale jen pouhá část z nás je schopna si své hodnoty, symboly nebo významy nechat ztvárnit na své tělo.

Ani jeden z respondentů se nevyjádřil tak, že by se nechal inspirovat tím, co je v současné době moderní. Možná právě z toho důvodu, že pro ně tetování opravdu něco znamená a symbolizuje. Právě tady bych ráda poukázala na rozdíl mezi osobou, jež má pouze jedno tetování, které pro dotyčného jedince může představovat „pouhou“ ozdobu a osobou, která jich má na svém těle několik. V tuto chvíli se jedná pouze o domněnku. Bylo by potřeba na tuto tematiku provést výzkum, jenž by tuto domněnku potvrdil či vyvrátil.

Lidé, kteří se nechávají inspirovat moderními trendy, ale existují. Co pro ně osobně potom tetování znamená? Je to pouhá ozdoba, která zkrášlí jejich tělo? Mohou čínská písmena zkrášlit euroameričana?

Do jisté míry si myslím, že módní trend si přibližuje potřebám, jež jsou pro každého z nás přirozenými. Jedná se o fakt, že člověk se rád zdobí a vytváří něco esteticky přitažlivého a uchvacujícího.

Možná zkreslení

V této kapitole bych se ráda zaměřila na možná zkreslení, jež mohla výzkum do značné míry ovlivnit.

Nahlédneme-li do základního výzkumného souboru, zjistíme, že respondenti jsou ve velmi podobném věkovém rozmezí. V základním výzkumném souboru chybí respondenti, kteří by byli v postproduktivním věku. Lidé tohoto věku by mohli přinést nový pohled na tetování či jiný přístup k němu.

Dalším možným zkreslením je fakt, že neznáme životní historii respondentů. Nevím, co je mohlo primárně motivovat k tetování či piercingu. Je možné, že respondenti patřili do určité subkultury a tetováním chtěli dát najevo jejich členství v ní. Samozřejmě toto je pouhá hypotéza. Nezjišťovala jsem, zda se ke konkrétní subkultuře hlásí či nikoliv. Na toto nebyl výzkum primárně zaměřen.

Vzhledem ke zvolené metodě sběru dat – metoda snowball, jsou všichni respondenti z jedné sociální vrstvy. V základním výzkumném souboru nejsou zařazeni žádní respondenti, kteří by byli např. ve vězení, nápravném výchovném zařízení apod. Domnívám se, že díky tomuto faktu jsou výsledky zkresleny.

Výsledky nelze generalizovat vzhledem k malému počtu respondentů, kteří se do tohoto výzkumu zapojili.

Do jisté míry se ukazuje i jako zkreslení fakt, že respondenti nemuseli zcela rozumět otázkám, které jsem jim pokládala. Tímto faktem si nemůžu být nikdy zcela jistá. Nedokážu odhadnout, zda respondenti chápali pojem rituál ve stejném významu

jako já. Dle Dismana: „Především, zkoumaná osoba musí naší otázce správně rozumět. „Správně rozumět“ znamená, že respondent pochopí otázku přesně tak, jak to měl výzkumník na mysli. A dále to znamená, že všichni dotazovaní musí pochopit otázku naprosto stejným způsobem“ (Disman, 2007, s. 57).

Rozhovorem na problematiku tetování/piercing z hlediska rituálního chování jsem mohla otevřít námět, o kterém respondenti do této chvíle nepřemýšleli. Svým rozhovorem jsem mohla podnítit jejich mozkovou aktivitu, kdy o tom respondenti začali přemýšlet a tím pádem v této tématice začali hledat hlubší význam. Význam, který pro ně osobně do této chvíle byl nepodstatný či nevědomý. Disman (2007) se k tomuto problému vyjádřil slovy: „Naše výzkumy jsou často zaměřeny na problémy, o kterých někteří respondenti nikdy nepřemýšleli, které pro ně nejsou skutečnými problémy a nemají k nim vyhraněný postoj. Teprve naše otázka tento postoj vytvoří. Odpověď dotazované osoby není nepravdivá, ale vyjadřuje postoj, který je nový a asi značně nestabilní“ (Disman, 2007, s. 134-135).

V neposlední řadě je možné i zkreslení tazatelem. Je zcela možné, že se mi respondenti snažili vyhovět a zalíbit a své odpovědi do jisté míry modifikovali na alternativu, která by se mi zamlouvala. Zároveň se nabízí i možnost, že jsem se snažila v základním cílovém souboru potvrdit, že i v dnešní době existují lidé, kteří vnímají tetování a piercing jako rituální chování. Z tohoto důvodu jsem v odpovědích respondentů mohla hledat hlubší význam, jenž ale nebyl podložen fakty. Disman ve své publikaci uvádí: „Zkoumané osoby mají přirozenou tendenci ukázat se v odpovědích v co nejlepším světle. Respondent může volit odpovědi tak, aby udělal co nejlepší dojem na konkrétní osobu, tazatele. Tomuto zkreslení je obtížné předejít. Není vyvoláno jenom tím, jaký tazatel je, nejen tím, jak se chová, ale hlavně tím, jak je respondentem vnímán. Chování tazatele může nechtě respondentovi nabídnout klíče ke konstrukci falešné či správné představy o tazateli, a tato představa ho pak vede k odpovědi, o které se domnívá, že na tazatele učiní co největší dojem“ (Disman, 2007, s. 133-134).

6 ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývala fenomény tetování a piercingu z hlediska rituálního chování. Vzhledem k faktu, že se jedná o velmi aktuální a rozsáhlé téma, se domnívám, že ho nelze pojmut a shrnout do jedné práce. Vyvíjí se každým dnem či dokonce hodinou. Každý rok může přinést jiné výsledky. Zajímavé by bylo provést stejný výzkum po několika letech - retrospektivně se stejnými respondenty. Ukázalo by se, kolik tetování či piecingů jim přibylo a jakým způsobem se změnil jejich pohled a význam na ně.

Podíváme-li se do naší – konkrétně české kultury, dojdeme k závěru, že u nás rituály v jakékoli podobě chybí. Nemáme žádné historické tradice, jež by se udržely do současné postmoderní společnosti. Rituály jsou aktuální jen pro určité specifické kultury, ve kterých jsou zakořeněny, a ve kterých se tradují do dnešní doby. Pro tyto kultury mají rituály smysl a význam. Z tohoto důvodu nelze pojmut rituály celostně a vyvozovat z nich generalizované závěry.

Nejsou-li rituály v naší společnosti zakořeněny, nelze očekávat, že lidé budou mít potřebu je vyhledávat. Lidé se nesnaží najít rituály v běžných činnostech, protože to nikdy nikdo po nás nevyžadoval a není to pro nás ani samozřejmé ani obvyklé. Nemůžeme se vracet k tradicím, protože ani v minulosti to u nás takto nefungovalo. Z tohoto důvodu se domnívám, že pro respondenty tetování/piercing rituálem nejsou. Určitě pro ně tetování a piercing symbolizují „něco“, co vědí jen oni sami, co je do jisté míry uspokojuje, zvyšuje jim sebevědomí, předává symbol, pomáhá překonat specifické životní etapy a v neposlední řadě je zdobí. Na druhou stranu se domnívám, že nikdo z nás, kdo vyrostl a byl vychováván v naší – české kultuře, s českou povahou, nechápe rituál v pravém slova smyslu. Nemůžeme se přeci srovnávat se členy nativních kultur. Oni jsou ale ti, kteří chápou a vnímají rituál v pravém kontextu. Oni jsou ti, kteří rituálem bez výjimky projdou a zažijí ho. Pro ně osobně jsou rituály nedílnou součástí lidského života.

V současné postmoderní společnosti je typický především individualismus, který ilustruje vývoj společnosti. Tetování a piercing též ilustruje vývoj společnosti. Lidé mají

potřebu se zdobit. Tetování a piercing je dokonalou ilustrací, která v první řadě člověka zdobí a až poté předává jisté sdělení.

Tetování i piercing je v tuto chvíli módním trendem. Lidé se více než kdy předtím s tetováním a piercingem setkávají při běžných stereotypních činnostech a zároveň jej i vnímají. Utváří si na ně vlastní názor. Díky tomuto fenoménu se tetování i piercing dostává do podvědomí všech lidí o zdobení lidského těla.

Je pravdou, že tetování ani piercing u nás nemají tradici, ale prostřednictvím módy se k lidem přibližuje. Lidé k nim začínají být tolerantnější. Poukazuje to na to, že už se u nás tolik neobjevuje škatulkování lidí s tetováním či piercingem. Osoby s tetováním či piercingem chodí do zaměstnání, na vysokou školu apod., stejně tak jako lidé bez tetování a piercingu.

Tetování a piercing je aktuální téma vzhledem k tomu, jakou neuvěřitelnou rychlostí přibývá osob s tatuáží i piercingem. Je velký rozdíl, v jakém měřítku to bylo před několika lety, v jakém je to právě teď, a nakonec v jakém to bude za pět let.

Lidé, kteří se rozhodnou pro tetování, musí přijmout svůj vlastní osobitý vývoj. Musí zvážit, co si na své tělo zvolit za motiv. Tetování přetrvává po celý zbytek života a osoba, jež si nechá tetování udělat, s tímto musí počítat a zároveň se s tím i vyrovnat. Člověk přeci jen v první řadě žije jen sám se sebou.

Tato práce by mohla být zdrojem studijního materiálu, vzhledem k faktu, že obsahuje přímé výpovědi osob, jež mají určitý počet tetování nebo piercingu. Zajisté by mohla být i přínosem pro antropologii, protože ukazuje vnímání tetování a piercingu u kultury, pro kterou tetování ani piercing není typickou historickou záležitostí. U kultury, která v podstatě nemá žádné rituály.

Na jednu stranu tetování a piercing představuje sociologický aspekt při vstupu do určité skupiny – subkultury. Podobně jako v historii nebo u nativních kultur tetování a piercing symbolizoval rituál přijetí do dané společnosti. Na stranu druhou zdůrazňuje individualismus. Tetování a piercing dokonalým způsobem reflektuje dobu, vývoj společnosti a zároveň i její současnou rozpolcenost.

7 KLÍČOVÁ SLOVA

Tetování

Piercing

Rituál

Rituální chování

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. BENEDICT, Ruth. *Kulturní vzorce*. 1. Praha: Argo, 1999. 223 s. ISBN 80-7203-212-7.
2. BERNE, Eric. *Jak si lidé hrají*. 1. Litvínov: Dialog, 1992. 194 s. ISBN 80-851-94-52-X.
3. BOSÁKOVÁ, Renata. *Tetování žen*. Praha, 2002. 80 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd.
4. BUDIL, Ivo. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton, 2003. 487 s. ISBN 80-7254-321-0.
5. CAMBELL, Joseph. *Mýty*. Praha: Pragma, 1998. 293 s. ISBN 80-7205-491-0.
6. *Cs.wikipedia.org* [online]. 1995, 14.5.2010 [cit. 2010-05-17]. Wikipedie . Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Skinhead>>.
7. DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. Praha: Karolinum, 2007. 374 s. ISBN 978-80-246-0139-7.
8. DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. Praha: Karolinum, 2002. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
9. DURKHEIM, Émile. *Elementární formy náboženského života*. Praha: Oikoymenh, 2002. 492 s. ISBN 80-7298-056-4.
10. DURKHEIM, Émile. *Sociologie a filosofie: sociologie a sociální vědy*. Praha: SLON, 1998. 175 s.
11. ELIADE, Mircea. *Mýtus o věčném návratu: archetypy a opakování*. 1. Praha: ISE, 1993. 102 s. ISBN 80-85241-51-X.
12. *Encyklopedie, slovník cizích slov* [online]. 2005 [cit. 2010-05-18]. Encyklopedie Vševed. Dostupné z WWW: <<http://encyklopedie.vseved.cz/neofyté>>.
13. FERGUSON, Henry; PROCTEROVÁ, Lynn. *Umění tetování*. 1. Praha : [s.n.], 1998. 128 s. ISBN 80-7234-028-X.

14. FIKSA, Radek. *Piercing*. 1. [s.l.] : Sowulo Press, 2005. 143 s. ISBN 80-903618-0-3.
15. FUCHS, P. *Člověk a tetování. Věda a život*. 1967, 7, s. 32-36.
16. GARABÍK, M. *Rituály a duševní nemoc*. Praha, 2000. 79 s. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Institut základů vzdělanosti.
17. GENNEP, Arnold van. *Přechodové rituály – systematické studium rituálů*. Praha: Lidové noviny, 1997. 201 s. ISBN 80-7106-178-6.
18. GILBERT, Stephen G. *Tattoo history. A source book*, New York, 2001. kap.1.
19. GRÓGEROVÁ, Barbora. *Psychologie osobnosti tetovaného s důrazem na motivaci: Sondáž do problematiky*. Praha, 1997. 112 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra psychologie.
20. GRUND, J.P. *Drug use as a Social Ritual*. Rotterdam : [s.n.], 1993. 185 s.
21. HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 1. Praha: Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
22. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
23. HOLIŠ, Martin. *Možné způsoby práce se členy graffiti subkultury v rámci terénní sociální práce – streetworku*. Brno, 2006. 45 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií.
24. [Http://slovník.abz.cz](http://slovník.abz.cz) [online]. 2005-2006 [cit. 2010-05-17]. Slovník cizích slov. Dostupné z WWW: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/conceptual-art-konseptjuel-art>>.
25. JERSÁKOVÁ, Klára. *Sociální práce s příslušníky neformálních subkultur - sprejeři v Českých Budějovicích*. České Budějovice, 2008. 57 s. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta.
26. KLÍMOVÁ, Helena. Každá společnost se potřebuje obnovovat. *Psychologie dnes*. 2001, 7, 7-8, s. 1-3.

27. KLÍMOVÁ, Helena. Hranice jako nové téma rodiny, státu, jedince. *Konfrontace: časopis pro psychoterapii*. 1994, 3, 5, s. 27-30.
28. KRAKOW, Amy. *The Total Tattoo book*. New York : [s.n.], 1994. 128 s. ISBN 0446670014.
29. KRUPKOVÁ, Jaroslava. *Tradice a etnografie*. Praha: Karolinum, 1991. 126 s.
30. KŘÍŽOVÁ, Dagmar. *Tetování a jeho sociálně psychologické aspekty: Sondáž do problematiky*. Praha, 1996. 86 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra psychologie.
31. LAZAR, Alexander. *Mýty a rituály ve fitness*. Brno, 2008. 73 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sportovních studií, Katedra společenských věd ve sportu.
32. LÉVI-STRAUSS, C. *Myšlení přírodních národů*. 1. Liberec: Dauphin, 1996. 365 s. ISBN 80-901842-9-4.
33. MACHOVÁ, Aneta. *Kolik příležitostí má tvář*. Brno, 2007. 95 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy.
34. MALINA, Jaroslav; DOHNALOVÁ, Marie. *Slovník antropologie občanské společnosti*. Brno: CERM, 2006. 778 s. ISBN 80-7204-349-8.
35. MORRIS, Desmond. *Nahá opice*. 1. Praha: Mladá fronta, 1971. 154 s.
36. MURPHY, Robert F. *Úvod do sociální a kulturní antropologie*. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. 268 s.
37. NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. 1. Praha: Academia, 1995. 336 s. ISBN 80-200-0525-0.
38. NEUMANN, Stanislav Kostka. *Dějiny ženy*. Praha: Knižní klub: Otakar II., 1999. 1077 s. ISBN 80-242-0249-2.

39. PROKEŠOVÁ, Petra. *Místo rituálů v současné rodině*. Praha, 2008. 156 s. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra Psychologie.
40. *Příruční slovník naučný: 4. svazek*. 1. Praha: ČSAV, 1967. 933 s.
41. RANDALL, Housk. *Piercing - Moderní antalogie*. [s.l.] : REBO PRODUCTIONS CZ, s.r.o. , 1998. 128 s. ISBN 80-7234-029-8.
42. RYCHLÍK, Martin. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. 1. Praha: Lidové noviny, 2005. 350 s. ISBN 80-7106-780-6.
43. RYCHLÍK, Martin. *Tetování - variabilní univerzálie zdobení lidského těla: monografická studie s přihlédnutím k sociálním, psychologickým, historickým a mediálním aspektům*. Praha, 2003. 179 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav etnologie.
44. SANDERS, C.R. *Customizing the Body. The art and culture of tattooing*. Phailadelphia US: Temple University Press, 1989. 220 s.
45. SCHNACK, Gerd; SCHNACKOVÁ, Kirsten. *Antistresové rituály*. Praha : [s.n.], 2006. 136 s. ISBN 80-7281-229-7.
46. SOUKUP, Václav. *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál, 2000. 229 s.
47. ŠNAJDR, D. *Společensko-medicínské aspekty tetování v současné společnosti*. Praktický lékař, 64, 1984,20, s. 770-774
48. *The New Encyclopaedia Britannica*. vol. XI, London - Chicago 1991/92, 15th edition, 1023 s.
49. TYLOR, Edward Burnett. *Úvod do studia člověka a civilisace*. Praha: Jan Laichter, 1897. 500 s.
50. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. : Dětství a dospívání*. 1. Praha: Karolinum, 2008. 467 s. ISBN 978-80-246-0956-0.

51. VELKOBORSKÝ, Jan. Problém tetování u kriminálních osob mužského pohlaví. *Československá psychologie*. 1966, 10, č.6, s.563-579.
52. *Wikipedie* [online]. 1995, 14.5.2010 [cit. 2010-05-18]. Encyclopedia wikipedia. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rituál>>.
53. VODÁKOVÁ, Alena; VODÁKOVÁ, Olga; SOUKUP, Václav. *Sociální a kulturní antropologie*. 1. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 1993. 157 s. ISBN 80-901424-1-9.
54. VRBECKÁ, Kateřina. *Žáci dnešní ZŠ - Piercing a tetování*. Brno, 2006. 96 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, Katedra biologie.
55. ZRŮSTOVÁ, Lucie. *Tetování aneb vizualizace sebe sama*. Praha, 2008. 64 s. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií.

9 PŘÍLOHY

Standardizovaný rozhovor – příloha č. 1

Ukázka tetování respondenta 14 – příloha č. 2

Ukázka tetování respondenta 3 – příloha č. 3

Ukázka tetování respondenta 7 – příloha č. 4

Ukázka piercingu – příloha č. 5

Standardizovaný rozhovor – příloha č. 1

I. Identifikační otázky

1. Pohlaví M/Ž
2. Věk
3. Kraj

II. Tetování/piercing

Identifikace tetování a piercingu

1. Máš tetování A/N – kolik co (a jak velký) a kde (je vidět, není vidět)
2. Máš piercing A/N – kolik..... kde (je vidět, není vidět)
3. Nějakou jinou modifikaci? – kde, co (je vidět, není vidět)

Zdobení jako rituál

4. V kolika letech sis nechal udělat 1. tetování? V kolika letech poslední tetování? Přemýšlíš ještě o nějakém tetování? Kdy?
5. V kolika letech sis nechal udělat 1. piercing? V kolika letech poslední piercing? Přemýšlíš ještě o nějakém piercingu?
6. Z jakého důvodu sis nechal udělat tetování? A proč piercing? Pokus se tyto 2 věci rozlišit.
7. **Jen tetování:** Proč sis vybral ty motivy, co máš. Popiš, jaký pro tebe mají význam, případně jaký mají teď, a jaký měly, když sis je nechal/a udělat. Jsou motivy vzájemně propojené? Navazují nějak na sebe? Nechal/a sis někdy něco přetetovat? U přetetování co na co? Nebo o tom uvažuješ?
8. Vyndal/a si nějaký piercing? Proč?
9. **Jen tetování:** Podle čeho sis motivy vybíral – někdo poradil, sám navrhnul, vybral z katalogu.... Podle čeho sis vybíral/a místo. Je důležité, aby bylo pro tebe tetování originální? Máš motivy nějaké kategorie? (např. tribal, japonský, stará škola...) Máš nějaké významné rituály, které oddělují jednotlivé životní etapy (ať již věkové nebo

osobnostní)? Jaké? (vyjma tetování a piercingu). Máš pocit, že je v naší společnosti přechodových rituálů (těchto zásadních, které jednotlivé etapy života oddělují) mnoho nebo málo?

10. Vnímáš tetování/piercing jako rituál a z jakého důvodu? Třeba jsou nějaké etapy v životě, které jsou ohraničené tím, že si necháš udělat tetování nebo piercing. Jak by si definoval/a dobu, kdy je čas na nové tetování/piercing? A z jakého důvodu si necháváš (sis nechával/a) dělat další a další... Vznikají nová tetování/piercing spíše v období pohody, nebo krize? Můžou nějak pomoci krizi překonat?
11. Je proces, kdy tetování/piercing vzniká, rituál? Jak třeba vnímáš bolest během tetování a co si myslíš o různých znečitlivujících gelech nebo jiných metodách atp.
12. Máš svého tatéra nebo studio nebo piercingové studio? Proč?
13. Jak se cítíš, když máš nové tetování/piercing (radost, výčitky, jiná emoce...)?
14. Ovlivňuje tě názor okolí? Jak na to koukají lidé, jestli je to móda, nebo se bojíš, že kvůli tomu budeš mít problémy např. v práci apod.

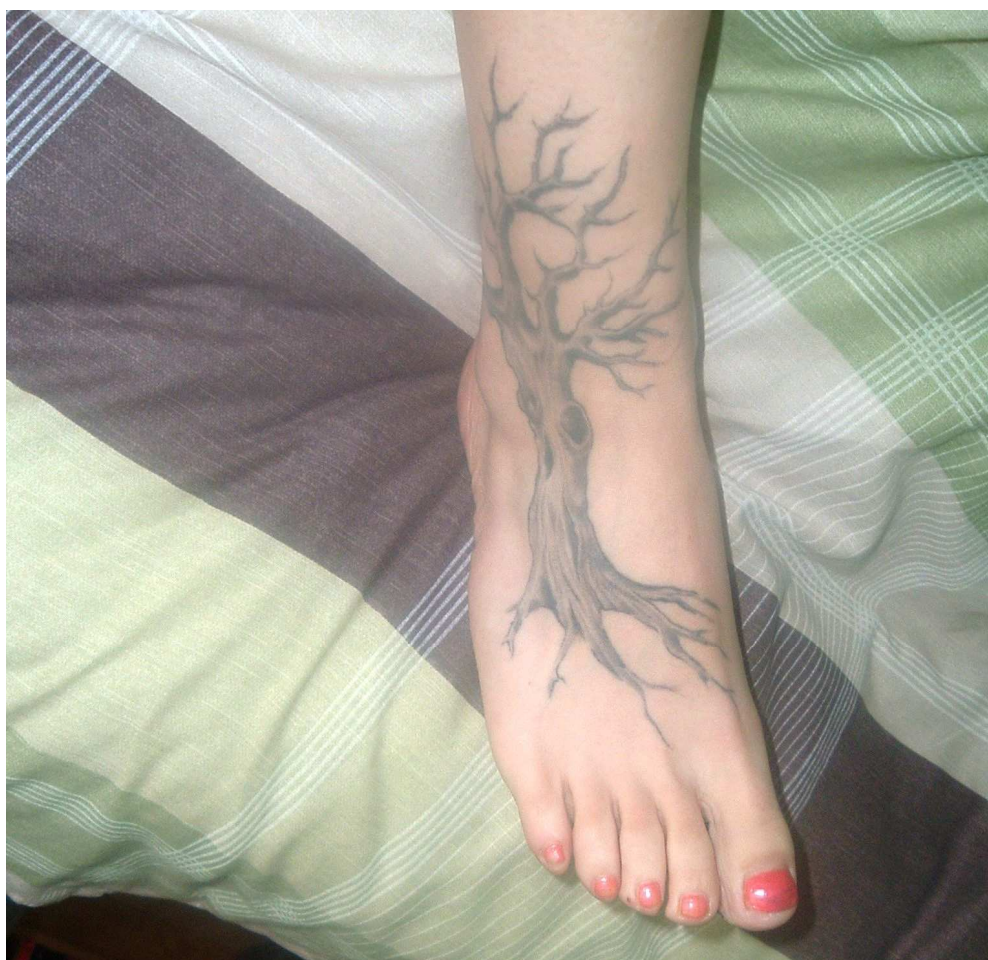
Okruhy otázek pro tatéry/piercery

1. Musí mít člověk, který tetuje/dělá piercing, tetování nebo piercing? Z jakého důvodu?
2. Jak dlouho tetuješ/děláš piercing?
3. Vymlouváš lidem motivy/piercing? Které? Proč?
4. Navrhuješ sám motivy? Kde bereš inspiraci?
5. Je hodně lidí, kteří si nechávají přetetovat motiv? Proč?
6. Vnímáš tetování/piercing jako rituál? Proč?
7. Vnímáš proces tetování/piercingu jako rituál? Proč?
8. Jaká místa si klienti nejčastěji vybírají – viditelná/skrytá?
9. Co si myslíš o vývoji motivů tetování?
10. Jak by si procentuálně rozdělil lidi na rituál a módu a podle čeho?
11. Myslíš, že je potřeba určitý počet tetování/piercingu, aby to byl rituál?

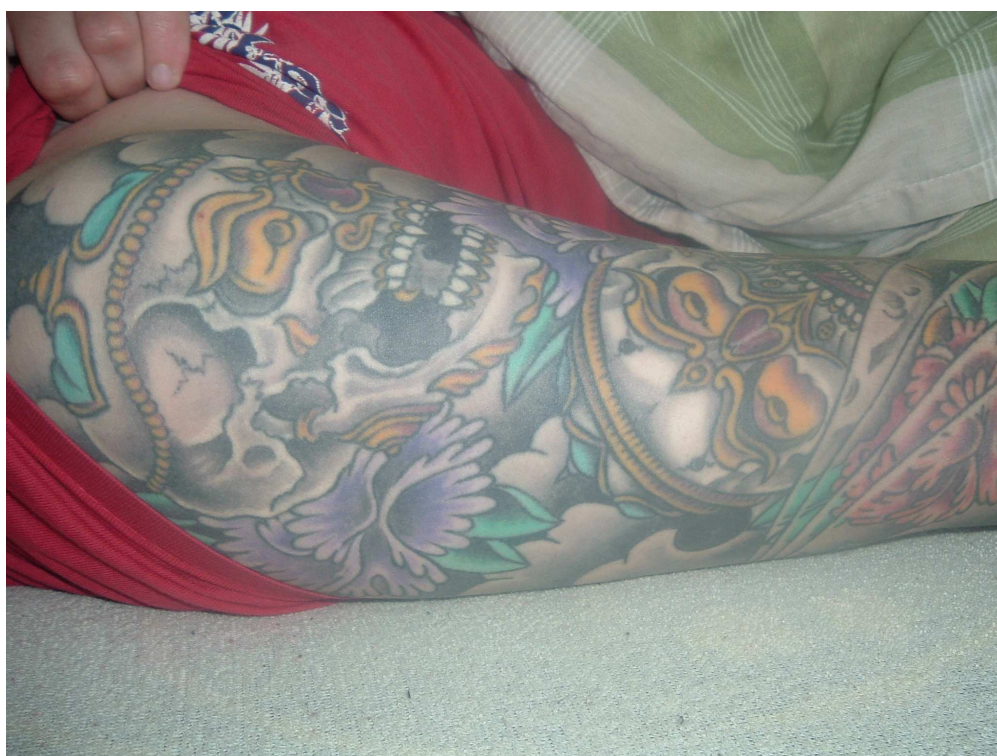
Ukázka tetování respondenta 14 – příloha č.2

Ukázka tetování respondenta 3 – příloha č. 3

Ukázka tetování respondenta 7 – příloha č. 4

Ukázka piercingu – příloha č.5

²⁷ respondenti souhlasili s uveřejněním svých fotografií v přílohách této práce (pozn. autorky)